

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра німецької філології

На правах рукопису

ВАЛЕЦЬКА ВІКТОРІЯ ВІТАЛІЇВНА

НІМЕЦЬКОМОВНІ ТЕРМІНИ ГАЛУЗІ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Спеціальність «035 Філологія»

Освітньо-професійна програма «Мова і література (німецька). Переклад»

Робота на здобуття освітнього ступеня «МАГІСТР»

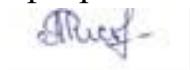
Науковий керівник:

ГАЛИЦЬКА Олена Богуславівна,
кандидат філологічних наук,
доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 5
засідання кафедри німецької філології
від «02» листопада 2023 р.

В. о. завідувача кафедри
доц. Рись Л. Ф.

Луцьк 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	
1.1. Основні підходи до вивчення термінології реабілітації.....	8
1.2. Значення німецькомовної термінології в галузі реабілітації.....	18
1.3. Аналіз існуючих джерел до вивчення реабілітаційних термінів.....	24
1.4. Класифікація термінів фахової мови реабілітації.....	26
РОЗДІЛ 2. ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ РЕАБІЛІТАЦІЇ: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ, ТРУДНОЦІ ПЕРЕКЛАДУ ТА МОВНА СТРУКТУРА	
2.1. Концептуальний аналіз реабілітаційних понять.....	38
2.2. Проблеми перекладу реабілітаційних термінів.....	42
2.3. Особливості утворення слів у фаховій мові реабілітації.....	48
2.4. Засоби вираження частиномовної структури в фаховій мові реабілітації.....	64
ВИСНОВКИ.....	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	78
ДОДАТКИ.....	88

ВСТУП

Загарбницька агресія Росії проти України відчутно позначилася на великій кількості осіб, які потребують повноцінної реабілітації, охоплюючи медичну, фізичну та соціально-психологічну підтримку. Це вже не вперше, коли війна, хоч і неприємна та болісна реальність, стає каталізатором позитивних змін у розвитку реабілітаційної сфери в Україні. У світлі цього українські фахівці активно адаптують ефективні реабілітаційні методики, перевірені світовою практикою, та взаємодіють з колегами з різних країн, таких як США, Швейцарія, Німеччина.

Наприклад, у період з 11 по 13 квітня 2023 року у Львові в сучасному корпусі реабілітації Національного центру "НЕЗЛАМНІ" (UNBROKEN) проходив Міжнародний форум реабілітації. Фахівці з усього світу, включаючи медиків, експертів і представників міжнародних інституцій та фондів, обговорювали оптимальні стратегії якісної реабілітації для українців, постраждалих внаслідок війни. Президент Міжнародної гуманітарної організації Direct Relief заявив, що їхній благодійний фонд надасть десять мільйонів доларів на реабілітацію військових, а також на підтримку реабілітації цивільного населення та дітей, які постраждали від війни.

Реабілітація – це сфера медичної науки та практики, яка спрямована на фізичне відновлення та покращення якості життя осіб з різними станами обмеження, інвалідності чи тимчасовими фізичними обмеженнями. Ця галузь медицини вимагає точності, наукового підходу та якісної комунікації між медичними фахівцями, пацієнтами та іншими учасниками процесу фізичного відновлення.

У світі на сьогоднішній день реабілітація є надзвичайно важливою галуззю медицини, оскільки вона сприяє не лише відновленню функцій тіла, але й покращує якість життя пацієнтів та дозволяє їм повертати себе до активного спільноти. Однак розуміння та використання специфічної термінології є ключовим аспектом в цій галузі, оскільки точність та однакове розуміння

медичних понять є вирішальними для успішного лікування та реабілітації пацієнтів.

Особливе місце серед термінології реабілітації відводиться німецькомовним термінам, оскільки німецькомовні країни, зокрема Німеччина, Австрія та Швейцарія, мають високо-розвинуті системи реабілітації та внесок у розвиток цієї галузі медицини та соціальної роботи. Німецька мова володіє різноманітною та вдосконаленою термінологією, що відображає важливі аспекти процесу реабілітації та співвідноситься із світовими стандартами та підходами.

Німецька мова є однією зі світових лідерів в розробці фахової термінології в галузі реабілітації. З урахуванням високого стандарту німецької медичної освіти та активної наукової діяльності, німецькомовні терміни в цій галузі є ключовими для міжнародного обміну знаннями та дослідженнями.

Дослідження магістерської роботи на тему «Німецькомовні терміни галузі реабілітації» є **актуальною**. З плином часу зростає увага до питань реабілітації та відновлення фізичного та психічного здоров'я пацієнтів. Спеціалісти здоров'я та соціальні робітники шукають нові та ефективні методи реабілітації, що вимагає глибокого розуміння та використання специфічної лексики. Реабілітація є глобальною галуззю, і мовні терміни галузі реабілітації використовуються у багатьох країнах та мовних середовищах. Зрозуміння і вивчення німецькомовних термінів важливе для співпраці та обміну знаннями в цій сфері.

Реабілітація включає в себе різні аспекти, включаючи медицину, соціальну роботу, фізіотерапію, психологію та інші галузі. Дослідження німецькомовних термінів у цій галузі може сприяти взаєморозумінню між фахівцями з різних дисциплін.

Знання та розуміння мовних термінів реабілітації є важливим для студентів, які навчаються в сфері медицини, соціальної роботи та інших відповідних спеціальностей. Дослідження цих термінів може покращити якість навчання та підготовку фахівців.

У сфері реабілітації важливо зберігати точність та однозначність мови для якісного обслуговування пацієнтів. Дослідження мовних термінів може сприяти підвищенню якості комунікації та документації в цій галузі.

Отже, дослідження німецькомовних термінів галузі реабілітації є актуальним і має важливе значення для спеціалістів у галузі здоров'я, освіти та соціальної роботи, а також для покращення якості надання послуг реабілітації.

Мета дослідження полягає у глибокому вивченні та аналізі мовної специфіки та термінології, яка використовується в галузі реабілітації.

Досягнення поставленої мети потребує розв'язання наступних **завдань**:

- розкрити теоретичні основи реабілітаційної термінології;
- проаналізувати походження реабілітаційних термінів;
- визначити класифікацію реабілітаційних термінів за змістовними критеріями;
- дослідити основні підходи та значення німецькомовної термінології реабілітації;
- розглянути словотвірні та частиномовні особливості фахової мови німецькомовної реабілітації.

Об'єктом дослідження є німецькомовні терміни та фразеологія, вживані в галузі реабілітації.

Предмет дослідження – особливості діяльності перекладача як складової частини системи реабілітації та способи досягнення максимально адекватного перекладу реабілітаційних термінів.

Матеріалом дослідження є перекладацькі словники, підручники, періодичні видання тощо.

Теоретичною основою для роботи слугували наукові праці відомих дослідників А. М. Герцика, О. Д. Дубогая, А. О. Єфімова, С. Д. Костікова, А. М. Тучака, В. Калашника, Т. Г. Карпінської, Р. С. Ковалю, О. К. Марченка та інших дослідників.

Методика дослідження зумовлена метою та завданнями роботи, своєрідністю її об'єкта, предмета та фактичного матеріалу. У магістерській

роботі використано такі методи: описовий, метод індукції, дедукції, за допомогою яких було зроблено аналіз перекладу німецьких реабілітаційних термінів та перекладацькі методи.

Наукова новизна дослідження полягає в комплексному аналізі німецькомовних реабілітаційних термінів.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що дослідження спрямоване на вивчення лексичних та граматичних особливостей мови, яка використовується у документації, комунікації між фахівцями, та навчальних матеріалах у сфері реабілітації. Результати цього дослідження сприятимуть покращенню якості перекладу реабілітаційних термінів, що має велике значення для правильного розуміння та ефективного використання важливої інформації, що надходить з цієї галузі.

Практичне значення дослідження бачимо в тому, що його результати дослідження можуть бути корисними для спеціалістів у галузі реабілітації, які працюють з німецькомовними пацієнтами або користуються німецькомовною літературою та матеріалами. Дослідження включає аналіз походження та структури термінів, а також їхнє використання в контексті реабілітаційних процесів.

Апробацію основних положень і результатів дослідження обговорювалась на засідання кафедри німецької філології. По темі наукової розвідки надруковано статтю у збірнику «Проблеми гуманітарних наук» (2023) на тему «Терміни сучасної німецької фахової мови реабілітації». Також надрукована стаття у молодіжному науковому віснику «Scripta manent» (2023) на тему «Німецькомовні реабілітаційні терміни». Було взято участь у II Міжнародній молодіжній науково-практичній конференції англійською мовою, яка мала назву «Навчання і викладання: після війни та під час миру». Тези на тему «Learning and teaching: after war and in times of peace» були опубліковані в збірнику матеріалів під назвою «Learning & Teaching: after War and during Peace» (Навчання та викладання: після війни та під час миру) у рамках конференції, що відбулася в Харкові, Україна, 10 листопада 2023 року.

Публікації. Результати дослідження відображено у статтях та тезах.

Структура магістерської роботи. Робота складається з вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та словника вживаних слів, словосполучень і речень. Загальний обсяг магістерської роботи складає сторінок; обсяг основного тексту – сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

1.1. Основні підходи до вивчення термінології реабілітації

Реабілітаційний термін – це слово чи словосполучення спеціальної сфери реабілітації, яка називає поняття та має дефініцію. Реабілітаційний термін становить собою історично зумовлену одиницю термінологічної реабілітаційної системи та слугує спілкуванню фахівців, що об'єднанні однією спільною спеціальністю.

Вивчення термінології реабілітації вимагає систематичного підходу та знання різних джерел інформації. Термінологія реабілітації відноситься до спеціалізованої лексики та термінів, що використовуються в галузі реабілітації. Реабілітація означає процес відновлення, компенсації або поліпшення функцій та навичок людей, які мають фізичні, психологічні або когнітивні обмеження або хвороби.

Термінологія реабілітації включає спеціалізовані терміни, назви процедур, методів, технік, приладів, інструментів та інших аспектів, пов'язаних з реабілітаційним процесом. Ця термінологія дозволяє спеціалістам з різних галузей, таких як медицина, фізіотерапія, психологія, соціальна робота та інші, спілкуватись, передавати і обговорювати концепції, методи та принципи реабілітації.

Вивчення та розуміння термінології реабілітації є важливим для спеціалістів, які працюють в галузі реабілітації, оскільки це дозволяє забезпечувати чітку та однозначну комунікацію, уникати непорозумінь та помилок, а також забезпечує належний рівень догляду та підтримки для пацієнтів, які потребують реабілітаційних послуг.

Термінологія реабілітації також може включати стандартизовані класифікації та системи оцінки функціонального стану, що використовуються для оцінки потреб та прогнозування результатів реабілітації. Це допомагає

спеціалістам зрозуміти та оцінити потреби та можливості пацієнтів у реабілітації.

Основні підходи до вивчення термінології реабілітації включають:

1. Лінгвістичний підхід. Цей підхід зосереджений на дослідженні мовних аспектів термінології реабілітації. Він включає аналіз структури термінів, їхнього походження, форми та синтаксичних характеристик. Лінгвістичний підхід допомагає розуміти будову та використання термінів у контексті реабілітації.

Основні аспекти лінгвістичного підходу до вивчення термінології реабілітації включають:

–структуру термінів реабілітації, таку як будова та складові частини. Він вивчає префікси, суфікси, корені та інші морфологічні елементи, що використовуються для утворення термінів. Наприклад, термін *Ergotherapie* (ерготерапія) складається зі слова *Ergo* (праця) та *Therapie* (терапія). Розбір таких складних термінів допомагає зрозуміти їхнє походження та значення;

–походження та історичний контекст термінів реабілітації. Це може включати вивчення їхнього походження з інших мов, етимологічний аналіз та зв'язок з історичними подіями або винахідниками. Наприклад, термін *Physiotherapie* (фізіотерапія) має походження з грецької мови: *physis* (*природа*) та *therapeia* (лікування). Вивчення етимології допомагає розуміти, які концепції та практики лежать в основі термінів;

–вивчає семантику термінів реабілітації, тобто їхнє значення та відношення з іншими термінами. Аналізуються синоніми, антоніми, гіпероніми та гіпоніми, а також відношення між поняттями. Наприклад, термін *Gehtraining* (ходьба з тренуванням) складається зі слова *Gehen* (ходити) та *Training* (тренування). Аналіз семантики термінів допомагає зрозуміти їхню точність та вживання;

–досліджує способи використання термінів реабілітації в різних контекстах. Вивчаються їхня частотність, стильові особливості та варіації використання в наукових текстах, клінічній документації, спілкуванні між

фахівцями тощо. Це допомагає зрозуміти, як терміни використовуються для передачі конкретної інформації та сприяє однозначності та узгодженості мовного використання. Наприклад, аналіз використання термінів у наукових дослідженнях, клінічних записах або документах забезпечує розуміння їхнього стилістичного вживання та специфічного значення [56, с. 205].

Наведені приклади ілюструють, як лінгвістичний підхід може застосовуватись до вивчення німецькомовних термінів реабілітації. Аналіз структури, походження, семантики та використання термінів допомагає зрозуміти їхню мовну організацію та специфіку в контексті реабілітаційної медицини.

Лінгвістичний підхід до вивчення термінології реабілітації дозволяє зрозуміти мовну організацію та функціонування спеціалізованої термінології у цій галузі. Це важливий аспект для ефективного спілкування, навчання та розвитку реабілітаційної медицини та суміжних областей.

2. Концептуальний підхід. Цей підхід зосереджений на розумінні концепцій та ідей, які стоять за термінологією реабілітації. Він включає вивчення основних понять, зв'язків та структури термінології. Концептуальний підхід допомагає зрозуміти сутність реабілітаційного процесу та його компонентів.

Основними аспектами концептуального підходу до вивчення термінології реабілітації є:

– аналіз основних понять, які становлять основу реабілітаційного процесу. Наприклад, поняття *Selbstständigkeit* (самостійність) відображає важливу концепцію реабілітації, де основний акцент робиться на здатність особи до самостійного функціонування у повсякденному житті;

– вивчення зв'язків між різними поняттями та елементами системи реабілітації. Наприклад, можна розглянути зв'язок між *Physiotherapie* (фізіотерапія) та *Beweglichkeit* (рухливість) в контексті відновлення функціональності після травми або захворювань. Аналіз зв'язків допомагає зрозуміти, які компоненти реабілітаційного процесу взаємодіють між собою;

– розуміння концепційної системи. Це включає ідентифікацію основних принципів та категорій, які керують системою. Наприклад, *Ergotherapie* (ерготерапія) та *Arbeitsplatzanpassung* (адаптація робочого місця) можуть відображати концепції, пов'язані з уможливленням повернення до роботи та інтеграцією у професійне середовище. Розуміння концепційної системи сприяє більш глибокому розумінню реабілітаційного процесу в цілому;

– розробка теоретичних моделей, які описують та пояснюють процеси реабілітації. Це може включати створення концептуальних рамок, теорій та моделей, які відображають взаємозв'язок між різними аспектами реабілітації. Розвиток теоретичних моделей допомагає усвідомити основні принципи та механізми реабілітаційного процесу. Наприклад, можна створити концептуальну модель, яка враховує взаємозв'язок між *Beratung* (консультування), *Therapie* (терапія) та *Nachsorge* (післялікувальна опіка) у контексті інтегрованого підходу до реабілітації. Отже, розвиток теоретичних моделей сприяє глибшому розумінню процесу реабілітації та допомагає удосконалювати практику [59, с. 150].

Наведені приклади концептуального підходу ілюструють, як концептуальний підхід може бути застосований до вивчення німецькомовних термінів реабілітації. Аналіз понять, зв'язків та концепційної системи допомагає отримати глибше розуміння реабілітаційного процесу та розвивати цю галузь.

Отже, концептуальний підхід дозволяє зрозуміти глибинну сутність термінології реабілітації та її внутрішній логічний порядок. Аналіз понять, зв'язків та систематизація концепцій допомагає у глибшому розумінні та розвитку цієї спеціалізованої галузі.

3. Корпусний підхід. Цей підхід базується на аналізі реальних текстових матеріалів, таких як наукові статті, книги, документація тощо, з метою виявлення вживання термінів реабілітації у різних контекстах. Корпусний підхід дозволяє виявити розподіл та вживання термінів, їхню семантику та стилістичні особливості.

Основними аспектами корпусного підходу до вивчення термінології реабілітації є:

– збір корпусу, які використовуються у галузі реабілітації. Це можуть бути наукові статті, клінічні документи, пацієнтська документація, веб-сторінки та інші джерела, які містять релевантну термінологію. Збір цих текстів великого обсягу дозволяє створити репрезентативний зразок мовлення у галузі реабілітації;

– аналіз змісту для виявлення термінологічних одиниць та їх контекстів. Застосовуються методи обробки природної мови, статистичного аналізу та машинного навчання для автоматичного виділення термінів, визначення їх розповсюдженості, частотності та використання. Наприклад, застосування алгоритмів машинного навчання дозволяє автоматично виділити спеціалізовану термінологію;

– на основі аналізу корпусу визначаються кандидати на терміни – слова або фрази, які мають високу ймовірність бути спеціалізованою термінологією. Ці кандидати подальше підлягають перевірці та уточненню відповідно до встановлених критеріїв. Наприклад, можуть бути виділені такі кандидати на терміни, як *Motorische Rehabilitation* (моторна реабілітація) або *Soziale Integration* (соціальна інтеграція);

– після визначення кандидатів на терміни проводиться їх валідація, що включає консультацію з експертами та порівняння зі стандартами або нормативними джерелами. Цей процес допомагає підтвердити та покращити точність та відповідність використовуваних термінів. Це може включати консультацію з експертами у галузі реабілітації, перевірку відповідності зі стандартами та нормативними джерелами, а також порівняння з іншими корпусами, щоб підтвердити точність та відповідність використовуваних термінів;

– одним із головних результатів корпусного підходу є можливість використання отриманих даних для дослідження термінології реабілітації. На основі корпусу можна аналізувати тенденції в використанні термінів, вивчати

контекстуальні зв'язки, проводити порівняльний аналіз між різними підгалуззями реабілітації та багато іншого. Наприклад, можна вивчати тенденції в використанні термінів у певних підгалузях реабілітації, аналізувати контекстуальні зв'язки або проводити порівняльний аналіз між різними текстами або авторами.

Наведені приклади корпусного підходу показують, як корпусний підхід може бути застосований до вивчення німецькомовних термінів реабілітації. Аналіз корпусу допомагає зрозуміти вживання термінів у реальному мовному середовищі та надає об'єктивні дані для дослідження термінології та розвитку галузі реабілітації

Отже, корпусний підхід до вивчення термінології реабілітації дозволяє отримати великий обсяг даних та інформації, що сприяє точнішому та комплексному розумінню спеціалізованої мови та практик реабілітації.

4. Етимологічний підхід. Цей підхід вивчає походження та еволюцію термінів реабілітації. Він досліджує їхнє походження, історичний контекст та зв'язок з іншими мовними системами. Етимологічний підхід допомагає зрозуміти історичні та культурні витоки термінології реабілітації.

Основні аспекти етимологічного підходу до вивчення термінології реабілітації включають:

- етимологічний підхід передбачає дослідження походження та походження термінів реабілітації. Це може включати вивчення їхнього етимологічного кореня, історичного контексту виникнення та шляху розповсюдження;

- вивчення мовних коренів, з яких походять терміни реабілітації;

- розгляд історичного контексту, у якому були сформовані терміни реабілітації. Це дозволяє зрозуміти зміну значення термінів протягом часу та їхню еволюцію;

- враховує культурний контекст, у якому використовуються терміни реабілітації [47, с. 271].

Наведемо кілька прикладів етимологічного підходу до вивчення німецькомовних термінів реабілітації:

1. *Rehabilitation* (реабілітація). Цей термін походить від латинського слова *rehabilitare*, що означає «відновлювати» або «вирішувати проблеми». Етимологічне дослідження терміну «реабілітація» може відкрити його коріння і походження з латинської мови.

2. *Physiotherapie* (фізіотерапія). Цей термін походить від грецького слова *physis* (природа) та англійського слова *therapy* (терапія). З етимологічного погляду, «фізіотерапія» можна розглядати як терапію, пов'язану з фізичними процесами та природними рухами організму.

3. *Ergotherapie* (ерготерапія). Цей термін складається з грецького слова *ergon* (праця) та англійського слова *therapy* (терапія). З етимологічного погляду, «ерготерапія» може бути розглянута як форма терапії, що базується на активності та виконанні різних видів праці.

4. *Inklusion* (інклюзія). Цей термін походить від латинського слова *inclusio*, що означає «включення». Етимологічне дослідження терміну «інклюзія» може відкрити його зв'язок з поняттям включення осіб з обмеженими можливостями у соціальну та освітню сфери.

5. *Orthopädie* (ортопедія). Цей термін складається з грецьких слів *orthos* (прямий) та *paidion* (дитина). Етимологічно, «ортопедія» означає лікування та корекцію проблем зі скелето-м'язовою системою, зокрема у дітей.

Наведені приклади ілюструють, як етимологічний підхід може бути застосований до вивчення німецькомовних термінів реабілітації. Дослідження походження термінів допомагає зрозуміти їхнє значення та еволюцію в контексті реабілітаційної практики та сприяє глибшому розумінню галузі

Отже, етимологічний підхід допомагає отримати глибше розуміння та контекстуалізацію термінології реабілітації. Дослідження походження, коренів та історичного розвитку термінів розширює наше знання про їхнє значення та еволюцію в галузі реабілітації.

5. Контекстуальний підхід. Цей підхід зосереджений на дослідженні використання термінології реабілітації у різних контекстах та сферах. Він включає аналіз використання термінів у наукових, клінічних, соціальних, правових тощо контекстах. Цей підхід покликаний з'ясувати семантику, взаємозв'язки та відтінки значень термінів, враховуючи їх використання в конкретних комунікативних ситуаціях у галузі реабілітації, допомагає розуміти варіацію термінології залежно від конкретного контексту використання.

Основні аспекти контекстуального підходу до вивчення термінології реабілітації включають:

- вивчення текстових контекстів, які містять терміни реабілітації. Це можуть бути наукові статті, клінічні документи, пацієнтська документація, дискусійні форуми тощо. Аналіз контекстуальних використань термінів допомагає зрозуміти їхню семантику та нюанси;

- врахування специфіки комунікативної ситуації, у яких використовуються терміни реабілітації. Наприклад, терміни, що використовуються в медичних звітах, можуть мати іншу семантику та відтінки значень, ніж терміни, що вживаються в розмовній комунікації між фахівцями та пацієнтами;

- аналіз контекстуальних зв'язків, який допомагає вивчити зв'язки між термінами та іншими елементами тексту. Аналіз контекстуальних зв'язків може розкрити, які терміни часто сполучаються між собою, як вони використовуються у різних функціональних аспектах та як вони взаємодіють у конкретному контексті;

- врахування мовних варіацій термінів, які можуть виникати в різних комунікативних контекстах. Наприклад, відмінності у вживанні термінів у наукових текстах та повсякденному спілкуванні можуть вказувати на різні значення або сфери застосування;

- розуміння прагматики вживання термінів реабілітації – їхню функцію та вплив на комунікацію. Наприклад, деякі терміни можуть мати емоційне забарвлення або впливати на сприйняття інформації.

Ось кілька прикладів контекстуального підходу до вивчення німецькомовних термінів реабілітації:

1. *Motorische Rehabilitation* (моторна реабілітація). Дослідження контексту вживання терміну *motorische Rehabilitation* дозволяє зрозуміти його використання в клінічних документах, наукових статтях або пацієнтській документації. Аналіз контексту покаже, яким чином термін використовується для опису процесу відновлення рухової функції та які аспекти цього процесу він охоплює.

2. *Soziale Integration* (соціальна інтеграція). Вивчення контексту вживання терміну *soziale Integration* відкриває можливості розуміння його використання у соціальній та освітній сферах. Аналіз контексту покаже, як термін вживається для опису процесу включення людей з обмеженими можливостями у суспільство та різні аспекти соціальної адаптації.

3. *Therapeutische Übungen* (терапевтичні вправи). Дослідження контексту вживання терміну *therapeutische Übungen* допоможе розкрити його роль та значення в клінічній практиці. Аналіз контексту покаже, як цей термін використовується для опису спеціально підібраних фізичних вправ, що мають терапевтичну мету у процесі реабілітації.

4. *Reintegration in den Arbeitsmarkt* (реінтеграція на ринок праці). Вивчення контексту вживання терміну *Reintegration in den Arbeitsmarkt* дозволяє зрозуміти його використання в контексті соціальної та професійної реабілітації. Аналіз контексту покаже, як цей термін вживається для опису процесу повернення людей з інвалідністю до робочого середовища та включення їх у ринок праці.

5. *Psychosoziale Unterstützung* (психосоціальна підтримка). Дослідження контексту вживання терміну *psychosoziale Unterstützung* може розкрити його використання в контексті надання допомоги та підтримки в психологічних та соціальних аспектах реабілітації. Аналіз контексту покаже, як цей термін вживається для опису набору послуг та інтервенцій, спрямованих на поліпшення психологічного та соціального благополуччя пацієнтів.

Ці приклади демонструють, як контекстуальний підхід може бути застосований до вивчення німецькомовних термінів реабілітації. Аналіз контексту вживання термінів допомагає отримати більш повне та точне розуміння їхнього значення, зрозуміти їхню семантику, відтінки значень та використання в реабілітаційній практиці.

Ці підходи можуть використовуватись окремо або в комбінації один з одним для глибшого вивчення термінології реабілітації. Важливо пам'ятати, що вивчення термінології – це процес, який вимагає часу, посильних зусиль та постійного практикування. В цілому, термінологія реабілітації є важливим інструментом для спілкування, дослідження та розвитку знань в галузі реабілітації [45, с. 189].

Загалом, термінологія реабілітації є ключовим інструментом для ефективного спілкування, передачі знань та розвитку досліджень у галузі реабілітаційної медицини та інших суміжних областей.

Отже, основні підходи до вивчення термінології реабілітації включають лінгвістичний, концептуальний, корпусний та етимологічний підходи, а також контекстуальний підхід. Кожен з цих підходів надає унікальну перспективу на вивчення термінології та допомагає розкрити різні аспекти та особливості термінів реабілітації.

Лінгвістичний підхід спрямований на аналіз структури та морфології термінів, а також на їхню синтаксичну та семантичну роль у мовленні. Він досліджує граматичні правила та взаємозв'язки термінів, а також їхню лексичну родину.

Концептуальний підхід фокусується на розумінні концептів, які лежать в основі термінології реабілітації. Він аналізує основні ідеї та поняття, що визначають спеціалізовану галузь, і відображає їх у термінологічних одиницях.

Корпусний підхід передбачає збір та аналіз текстових матеріалів, пов'язаних з реабілітацією. Він використовує корпуси текстів для виявлення та аналізу спеціалізованої термінології, її контексту та поширеності.

Етимологічний підхід досліджує походження та історичний розвиток термінів реабілітації. Він допомагає розкрити значення, контекст та еволюцію термінів шляхом вивчення їхнього етимологічного кореня, походження з інших мов або внутрішніх мовних елементів.

Контекстуальний підхід зосереджується на вивченні термінів у контексті їх вживання. Він аналізує текстові контексти, комунікативні ситуації та зв'язки між термінами для отримання більш повного розуміння їхнього значення та використання.

Ці підходи до вивчення термінології реабілітації взаємодоповнюють один одного, допомагаючи розкрити різні аспекти та нюанси термінів. Їх комбінація може забезпечити глибше та більш повне розуміння термінології реабілітації, сприяючи розвитку галузі та покращенню комунікації у цій сфері.

1.2. Значення німецькомовної термінології в галузі реабілітації

Німецькомовна термінологія в галузі реабілітації відіграє важливу роль у спілкуванні, передачі знань та професійній діяльності в цій області. Вона має таке значення:

1. Комунікація між фахівцями. Німецькомовні терміни реабілітації дозволяють спілкуватися та обмінюватися інформацією між фахівцями, такими як лікарі, фізіотерапевти, психологи, соціальні працівники та інші спеціалісти, які працюють у сфері реабілітації. Це сприяє точній передачі професійних знань та розумінню специфіки реабілітаційних процесів

Фахівці в галузі реабілітації, так само як і в будь-якій іншій професійній галузі, використовують спеціальні терміни та вирази для точного та зрозумілого обміну інформацією. Наведемо деякі загальні терміни та вирази, які можуть зустрічатися у їхній комунікації:

– *Rehabilitationsmedizin* (реабілітаційна медицина) – основна галузь, яка займається медичними аспектами реабілітації;

– *Physiotherapie* (фізіотерапія) – вид реабілітації, який використовує фізичні методи, такі як масаж, рухові вправи тощо, для відновлення функцій тіла;

– *Ergotherapie* (ерготерапія) – спеціальний вид реабілітації, що фокусується на покращенні здатності людини займатися повсякденною діяльністю, такою як самообслуговування, праця та дозвілля;

– *Logopädie* (логопедія) – це область реабілітації, що стосується діагностики та лікування порушень мовлення та комунікації;

– *Ergänzende und alternative Therapien* (доповнюючі та альтернативні терапії). Фахівці в реабілітації також можуть розглядати додаткові або альтернативні методи лікування;

– *Rehabilitationsplan* (план реабілітації). Це індивідуальний план лікування та відновлення функцій, розроблений для пацієнта

– *Therapiefortschritt* (прогрес терапії). Оцінка прогресу та результативності реабілітаційних заходів;

– *Pflegepersonal* (медичний персонал) – медичний персонал, який надає догляд та підтримку пацієнтам під час процесу реабілітації;

– *Sozialarbeiter* (соціальний працівник). Фахівці соціальної роботи можуть брати участь у процесі реабілітації, допомагаючи пацієнтам із соціальними та практичними питаннями.

Це лише декілька прикладів термінів та виразів, які можуть використовуватися в комунікації між фахівцями в галузі реабілітації в німецькомовній термінології. Специфічні терміни можуть відрізнятися в залежності від конкретної сфери реабілітації та контексту, в якому вони використовуються.

2. **Комунікація з пацієнтами.** Німецькомовна термінологія реабілітації дозволяє ефективно спілкуватися з пацієнтами та пояснювати їм їхній стан та процеси відновлення. Це важливо для забезпечення чіткості, зрозумілості та взаєморозуміння між фахівцями та пацієнтами.

Зв'язок між фахівцями в галузі реабілітації та пацієнтами є дуже важливою складовою успішного процесу відновлення та лікування. Ось деякі аспекти комунікації з пацієнтами в німецькомовній термінології, які можуть бути використані фахівцями реабілітації:

- фахівці можуть запитувати пацієнтів про їх медичну історію, симптоми та переживання, щоб зрозуміти стан пацієнта, наприклад: *Anamnese* (анамнез);
- з'ясування і пояснення пацієнту щодо діагнозу його/її медичного стану, наприклад: *Diagnose* (діагноз);
- узгодження плану реабілітації з пацієнтом, включаючи мету лікування та рекомендації щодо процедур та терапій, наприклад: *Behandlungsplan* (план лікування);
- пояснення різних терапевтичних варіантів, доступних для пацієнта, та їхніх переваг і недоліків, наприклад: *Therapieoptionen* (варіанти терапії);
- обговорення можливих побічних ефектів лікування та способів їх уникнення або зменшення, наприклад: *Nebenwirkungen* (побічні ефекти);
- оцінка прогресу лікування та підтримка пацієнта у досягненні їхніх цілей, наприклад: *Fortschritt* (прогрес);
- поощрення пацієнтів ставити запитання та надання чітких відповідей, наприклад: *Fragen stellen* (задавати питання);
- забезпечення того, що пацієнт розуміє всю інформацію, надану щодо їхнього стану та лікування, наприклад: *Verständnis* (розуміння);
- обговорення ймовірних результатів лікування та реалістичних очікувань, наприклад: *Erfolgsaussichten* (шанси на успіх);
- заспокоєння та підтримка пацієнта, щоб допомогти їм зберегти мотивацію та дотримуватися рекомендацій лікаря, наприклад: *Motivation* (мотивація) [35, с. 58].

У комунікації з пацієнтами важливо використовувати просту та зрозумілу мову, уникати медичної жаргону, і бути відкритими до відповідей на запитання та занепокоєння пацієнтів. Розуміння та емпатія грають велику роль у

забезпеченні ефективного спілкування та досягненні успіху у процесі реабілітації.

3. Навчання та освіта. Німецькомовна термінологія реабілітації використовується у навчальних закладах, де студенти отримують освіту у галузі реабілітації. Це допомагає студентам набувати спеціалізованих знань та розуміння термінів, які вони будуть використовувати у своїй майбутній професійній практиці.

Навчання та освіта в галузі реабілітації в німецькомовній термінології зазвичай включає навчання професійних фахівців з медичної реабілітації та терапії. Ось деякі ключові аспекти, які можуть виникати у навчанні та освіті в цій галузі:

- *Studium der Physiotherapie* (навчання у фізіотерапії) – це вища освіта, яка підготовляє студентів до роботи як фізіотерапевти. Включає в себе теоретичні заняття, лекції, практичні тренування та клінічну практику

- *Ergotherapie Ausbildung* (підготовка з ерготерапії) – професійна підготовка фахівців з ерготерапії, яка може проводитися у вищих професійних школах або спеціальних медичних училищах;

- *Logopädie Studium* (навчання у логопедії) – вища освіта, яка готує логопедів для діагностики та лікування порушень мовлення та комунікації;

- *Rehabilitationswissenschaften* (науки про реабілітацію) – академічна галузь, що вивчає наукові аспекти реабілітації та включає в себе дослідження, аналіз та розробку покращених методів реабілітації;

- після закінчення основної освіти фахівці можуть продовжити навчання та отримати спеціалізовані сертифікати або дипломи з різних аспектів реабілітації, таких як спеціалізовані методи терапії або використання новітніх технологій у реабілітаційному процесі, наприклад: *Weiterbildung* (професійне навчання);

- під час навчання фахівці здійснюють стажування або практику в клініках, реабілітаційних центрах та інших медичних установах, щоб отримати практичний досвід роботи з пацієнтами, наприклад: *Praktikum* (практика).

Ці терміни та поняття є лише загальними прикладами того, як навчання та освіта в галузі реабілітації можуть бути виражені в німецькомовній термінології. Цей сектор ставить великий акцент на високу якість навчання та професійний розвиток, оскільки від цього залежить ефективність та успішність реабілітаційних заходів.

4. Наукові дослідження. У наукових дослідженнях німецькомовна термінологія реабілітації використовується для опису, аналізу та обговорення результатів досліджень. Вона дозволяє дослідникам точно передавати свої висновки та спілкуватися з іншими вченими в цій галузі.

Наукові дослідження в галузі реабілітації в німецькомовній термінології можуть охоплювати широкий спектр тем, пов'язаних з методами лікування, покращенням якості життя пацієнтів, дослідженням нових технологій та інновацій в області реабілітації. Деякі загальні терміни та теми, які можуть бути знайдені в таких дослідженнях:

- дослідження, спрямовані на визначення та оцінку ефективності різних реабілітаційних програм, методів та терапій для різних медичних станів, наприклад: *Evaluierung der Wirksamkeit von Rehabilitationsmaßnahmen* (оцінка ефективності реабілітаційних заходів);

- дослідження, спрямовані на пошук та розробку інноваційних методів терапії для покращення результатів реабілітації, наприклад: *Entwicklung neuer Therapieansätze in der Rehabilitation* (розробка нових підходів до терапії в реабілітації);

- дослідження, що досліджують застосування сучасних технологій, таких як віртуальна реальність, робототехніка тощо, у реабілітаційних процедурах, наприкладі: *Technologie in der Rehabilitation* (технології в реабілітації);

- дослідження, які досліджують психологічні та соціальні аспекти реабілітації, включаючи психологічну підтримку пацієнтів та їхню інтеграцію в суспільство, наприклад: *Psychosoziale Aspekte in der Rehabilitation* (психосоціальні аспекти в реабілітації);

– дослідження, спрямовані на вдосконалення процесів реабілітації та забезпечення високої якості надання послуг, наприклад: *Qualitätssicherung in der Rehabilitation* (забезпечення якості в реабілітації);

– дослідження, що досліджують довгострокові результати та вплив реабілітаційних програм на пацієнтів, наприклад: *Langzeitwirkungen von Rehabilitationsmaßnahmen* (довгострокові ефекти реабілітаційних заходів).

Ці теми є лише загальними прикладами, адже галузь реабілітації є дуже розмаїтою і включає багато різних аспектів та напрямків дослідження. Наукові дослідження в реабілітації грають важливу роль у постійному вдосконаленні методів лікування, покращенні якості життя пацієнтів та розвитку нових технологій, які допомагають забезпечити ефективну та індивідуально зорієнтовану реабілітацію.

Значення німецькомовної термінології в галузі реабілітації є надзвичайно важливим, оскільки вона сприяє зрозумілому та точному обміну інформацією між фахівцями, пацієнтами та іншими учасниками цієї області.

Таким чином, німецькомовна термінологія допомагає фахівцям реабілітації ефективно спілкуватися один з одним, обговорюючи плани лікування, результати досліджень, методи терапії та прогрес пацієнтів. Використання спеціальної термінології допомагає уникнути непорозумінь та неоднозначностей у медичному контексті, забезпечуючи чітке та однозначне сприйняття інформації. Німецькомовна термінологія використовується під час навчання майбутніх фахівців з реабілітації, допомагаючи їм засвоїти ключові поняття та методики роботи у цій галузі. Високоякісні наукові дослідження в галузі реабілітації вимагають зрозумілої та стандартизованої термінології для точного формулювання результатів та висновків. Користування німецькомовною термінологією сприяє покращенню спілкування з пацієнтами, робить лікарські терміни більш доступними та зрозумілими, що сприяє більшій довірі між фахівцем та пацієнтом. Німецькомовна термінологія в галузі реабілітації дозволяє зближати фахівців з інших країн, забезпечуючи спільне розуміння та обмін знаннями у цій міжнародній галузі.

Загалом, німецькомовна термінологія в галузі реабілітації є важливою основою для ефективного та професійного функціонування цієї області, допомагаючи забезпечити високий рівень лікування, збільшення якості життя пацієнтів та прогрес в медичній науці.

Отже, німецькомовна термінологія в галузі реабілітації є важливим інструментом для передачі знань, спілкування та професійної діяльності. Вона допомагає забезпечувати точність, чіткість та взаєморозуміння між фахівцями та пацієнтами, сприяє розвитку галузі та покращенню якості реабілітаційних послуг.

1.3. Аналіз існуючих джерел до вивчення реабілітаційних термінів

Українські мовознавці уже опублікували низку навчальних посібників та словників, у яких презентовано терміни галузі реабілітації. Першою галузевою лексикографічною працею українською мовою вважаємо «Основні поняття і терміни оздоровчої фізичної культури та реабілітації», яку опубліковано у Луцьку [14]. Солідним доробком у галузі реабілітації є, на нашу думку, навчальний посібник «Французька мова для студентів напряму підготовки «здоров'я людини» [32] та «Французько-український та українсько-французький словник термінології фізичної та реабілітаційної медицини» [51].

Для вивчення німецьких реабілітаційних термінів існує декілька корисних джерел, які можна використовувати.

1. Медичні підручники та академічні посібники. Університети та медичні установи в Німеччині публікують навчальні матеріали з реабілітаційної медицини, фізіотерапії, ерготерапії, логопедії та інших аспектів реабілітації. Навчальні посібники та підручники з фізіотерапії, ерготерапії, логопедії та інших галузей реабілітації містять багато фахових термінів, які допоможуть розширити словниковий запас.

2. Медичні журнали та статі. Журнали, що спеціалізуються на медичних дослідженнях та реабілітації, містять статті, де використовуються

спеціалізовані терміни, які можуть бути корисними для вивчення. Читання медичних журналів та статей з реабілітації може допомогти ознайомитися з актуальними термінами, новими дослідженнями та технологіями у цій галузі.

3. Офіційні веб-сайти та довідники. Урядові агентства та медичні організації можуть надавати офіційну інформацію та довідники з реабілітації, включаючи термінологію.

4. Електронні словники та термінологічні бази даних. Існують електронні ресурси, які містять терміни та визначення, що використовуються в реабілітаційній галузі.

5. Професійні конференції, асоціації та організації. Професійні асоціації, такі як Німецьке товариство фізіотерапевтів, Німецьке товариство логопедів тощо, можуть надавати ресурси для фахівців і студентів, які вивчають реабілітацію. Членство в професійних асоціаціях фахівців реабілітації може дати доступ до ресурсів та матеріалів для навчання та підтримки у вивченні медичних термінів. Участь у медичних конференціях та семінарах дозволяє здобувати знання від визнаних експертів у галузі реабілітації та ознайомлюватися з новими термінами та тенденціями.

6. Онлайн-курси та навчальні платформи. На платформах з навчання можуть бути доступні курси з реабілітації, де використовується спеціалізована термінологія, можуть містити актуальні терміни та матеріали для вивчення.

7. Медичні словники. Загальні медичні словники або мовники медичних термінів також можуть включати реабілітаційні терміни. Медичні словники, доступні в паперовому або електронному вигляді, надають визначення та пояснення медичних термінів у реабілітації. Вони можуть містити переклади та контекстні приклади використання термінів.

Проаналізувавши існуючі джерела до вивчення німецьких реабілітаційних термінів можна зробити такі висновки:

1. Різноманітність джерел. Є багато різних джерел, доступних для вивчення німецьких реабілітаційних термінів, таких як медичні словники, посібники, журнали, веб-сайти організацій та академічні ресурси.

2. Зосередження на професійному навчанні. Багато джерел спрямовані на надання інформації фахівцям з реабілітації та студентам у медичних університетах, щоб допомогти їм розширити свої знання та вміння.

3. Доступність онлайн ресурсів. Завдяки інтернету, багато джерел доступні онлайн, що полегшує швидкий доступ до актуальної інформації та навчальних матеріалів.

4. Орієнтація на наукові дослідження. Деякі джерела фокусуються на публікаціях наукових досліджень та статей з реабілітації, що дозволяє отримати найновіші дані та відомості з цієї галузі.

5. Різноманітний доступ. Є джерела як для початківців, так і для більш досвідчених фахівців, що надає можливість вибору підходящого рівня складності та глибини вивчення.

6. Значення практичного використання. Деякі джерела можуть містити практичні приклади та сценарії використання термінів у реальних ситуаціях реабілітаційної практики

Таким чином, різноманітність і доступність джерел для вивчення німецьких реабілітаційних термінів забезпечує фахівцям, студентам та іншим зацікавленим особам зручний і ефективний спосіб покращення своїх знань та розуміння у цій важливій медичній галузі. При вивченні реабілітаційних термінів, важливо переконатися, що використовувані джерела є надійними та актуальними. Також можна звертатися до викладачів, наставників або інших фахівців у галузі реабілітації для допомоги та порад.

Важливо перевіряти джерела із достовірних та авторитетних джерел, щоб мати впевненість у правильності та актуальності наданої інформації. Іноземні студенти та фахівці можуть звертатися до цих ресурсів для покращення своїх знань німецької термінології в галузі реабілітації і успішнішого вивчення цієї спеціальності.

1.4. Класифікація термінів фахової мови реабілітації

У світі реабілітації, де кожне слово і кожен термін мають вагому значущість, класифікація фахової мови є ключовим елементом для розуміння та взаємодії в цій складній та високоспеціалізованій галузі. Терміни реабілітаційної мови відіграють роль будівельних блоків, з яких утворюється мова, що відображає та передає нюанси та важливості кожного аспекту терапевтичного процесу.

В даному контексті, класифікація термінів фахової мови реабілітації є необхідним інструментом для структуризації цього різноманітного лексичного арсеналу. Вона дозволяє розрізняти та групувати терміни за спільними рисами, надаючи системність та логіку в усьому фаховому дискурсі.

Цей високий рівень класифікації не лише полегшує сприйняття та запам'ятовування термінів, але і сприяє ефективній комунікації між фахівцями реабілітації, допомагаючи їм у точному та однозначному висловленні своїх ідей та методів.

Першочергово звернімося до законодавчого акту України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю» [72], який містить визначення українських термінів фахової мови реабілітації (виділено мною – В. В.):

реабілітація осіб з інвалідністю – система медичних, психологічних, педагогічних, фізичних, професійних, трудових, фізкультурно-спортивних, соціально-побутових заходів, спрямованих на надання особам допомоги у відновленні та компенсації порушених або втрачених функцій організму для досягнення і підтримання соціальної та матеріальної незалежності, трудової адаптації та інтеграції в суспільство, а також забезпечення осіб з інвалідністю допоміжними засобами реабілітації і медичними виробами;

{Абзац одинадцятий статті 1 в редакції Закону № 4213-VI від 22.12.2011 }

{Абзац дванадцятий статті 1 виключено на підставі Закону № 1053-IX від 03.12.2020 - вводить в дію з 30.06.2021 }

реабілітаційні заходи – комплекс заходів, якими здійснюється реабілітація осіб з інвалідністю;

{Абзац чотирнадцятий статті 1 виключено на підставі Закону № 1053-IX від 03.12.2020 - вводитьься в дію з 30.06.2021 }

психолого-педагогічна реабілітація – система психологічних та педагогічних заходів, спрямованих на формування способів оволодіння знаннями, уміннями і навичками, надання психологічної допомоги, зокрема щодо формування самоутвердження і належної самооцінки особою своїх можливостей, засвоєння правил суспільної поведінки шляхом здійснення системної навчально-виховної роботи;

професійна реабілітація – система заходів, спрямованих на підготовку особи до професійної діяльності, відновлення чи здобуття професійної працездатності шляхом адаптації, реадaptaції, навчання, перенавчання чи перекваліфікації з можливим подальшим працевлаштуванням та необхідним соціальним супроводженням з урахуванням особистих схильностей та побажань особи;

трудова реабілітація – система заходів, розроблених з урахуванням схильностей, фізичних, розумових і психічних можливостей особи і спрямованих на оволодіння трудовими навичками забезпечення трудової діяльності та адаптацію у виробничих умовах, у тому числі шляхом створення спеціальних чи спеціально пристосованих робочих місць;

фізкультурно-спортивна реабілітація – система заходів, розроблених із застосуванням фізичних вправ для відновлення здоров'я особи та спрямованих на відновлення і компенсацію за допомогою занять фізичною культурою і спортом функціональних можливостей її організму для покращення фізичного і психологічного стану;

{Абзац дев'ятнадцятий статті 1 виключено на підставі Закону № 1053-IX від 03.12.2020 - вводитьься в дію з 30.06.2021 }

соціальна реабілітація – система заходів, спрямованих на створення і забезпечення умов для повернення особи до активної участі у житті, відновлення її соціального статусу та здатності до самостійної суспільної і родинно-побутової діяльності шляхом соціально-середовищної орієнтації та

соціально-побутової адаптації, задоволення потреби у забезпеченні допоміжними засобами реабілітації;

{Абзац двадцятий статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2671-VIII від 17.01.2019 }

психологічна реабілітація – система заходів, спрямованих на відновлення, корекцію психологічних функцій, якостей, властивостей особи, створення сприятливих умов для розвитку та утвердження особистості;

індивідуальна програма реабілітації – комплекс оптимальних видів, форм, обсягів, термінів реабілітаційних заходів з визначенням порядку і місця їх проведення, спрямованих на відновлення та компенсацію порушених або втрачених функцій організму і здібностей конкретної особи до виконання видів діяльності, визначених у рекомендаціях медико-соціальної експертної комісії;

реабілітаційний заклад – установа, підприємство, заклад, у тому числі їх відділення, структурні підрозділи, незалежно від форми власності, що здійснює реабілітацію осіб з інвалідністю і дітей з інвалідністю відповідно до державних соціальних нормативів у сфері реабілітації;

догляд за особою з інвалідністю (дитиною з інвалідністю) – сукупність соціальних послуг, спрямованих на соціально-побутову допомогу та підтримку, захист і забезпечення життєдіяльності особи з інвалідністю (дитини з інвалідністю).

{Статтю 1 доповнено абзацом згідно із Законом № 4213-VI від 22.12.2011 }

Інші терміни, наведені у цьому Законі, вживаються у визначеннях, наведених у статті 1 Основ законодавства України про охорону здоров'я та статті 1 Закону України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я».

{Статтю 1 доповнено частиною другою згідно із Законом № 1053-IX від 03.12.2020 – вводить в дію з 30.06.2021 } [72].

Розглянемо декілька термінів фахової мови реабілітації на українській мові. Реабілітація (нім. *Rehabilitation*) – процес відновлення та покращення фізичного, психічного, соціального та професійного стану особи, яка стала

жертвою травми, хвороби чи іншої дискримінації. Реабілітація спрямована на підтримку самостійності та якості життя пацієнта.

Логопедія (нім. *Logopädie*) – галузь реабілітації, яка вивчає та лікує порушення мовлення та комунікативних навичок. Логопедичні заходи спрямовані на відновлення або поліпшення мовленнєвої діяльності.

Фізіотерапія (нім. *Physiotherapie*) – метод реабілітації, який використовує фізичні вправи, масаж, електротерапію та інші природні чинники для поліпшення функцій тіла, зокрема рухового апарату.

Ерготерапія (нім. *Ergotherapie*) – терапевтичний підхід, спрямований на покращення функцій та навичок у сфері праці та повсякденного життя пацієнта.

Соціальна реабілітація (нім. *Soziale Rehabilitation*) – процес, спрямований на відновлення або покращення соціальної адаптації та взаємодії особи у суспільстві після травми, хвороби чи інших обставин.

Ці терміни відображають різноманітні аспекти реабілітації та ілюструють комплексний підхід до відновлення здоров'я та якості життя.

Медичну реабілітацію в європейському порівнянні та вплив європейського права на німецьку реабілітацію досліджували вчені О. Міттаг та Ф. Вельті [68].

У фокусі уваги N. Keller знаходився переклад медичних фахових текстів з англійської мови німецькою [67].

Оскільки комунікація у галузі реабілітації є передовсім проявом медичної фахової діяльності, то у нашому дослідженні фахову мову реабілітації аналізуємо як фахову мову особливого функціонального типу, яка слугує насамперед відновленню хворих та осіб з інвалідністю за допомогою медичних, психологічних, педагогічних, професійних та інших заходів, з метою їхнього повернення до звичайного життя та праці. Цю фахову мову презентуємо як ієрархічну та динамічну систему, яка складається з двох найважливіших мовних проявів реабілітації – реабілітаційний словниковий склад та реабілітаційні тексти.

Фахову мову реабілітації ми визначаємо як сукупність мовних засобів, які слугують для оптимального розуміння між фахівцями реабілітаційної сфери та характеризується специфічною фаховою лексикою та спеціальними нормами щодо вибору, вживання та частоти використання лексичних, граматичних та синтаксичних засобів загальноновживаної мови.

Лексичний склад фахової мови реабілітації охоплює загальноновживані слова та реабілітаційні терміни. Німецькі та українські реабілітаційні терміни класифікуємо за змістовними та формальними критеріями. Ці критерії є неоднозначними, адже віднесення до однієї групи в межах змістовної класифікації не виключає можливості формальної класифікації тих самих термінів.

За змістом реабілітаційні терміни залежно від галузі реабілітації поділяються на:

1) Терміни, типові насамперед для фізичної реабілітації (вид реабілітації, який поєднує різні фізичні методи впливу на організм).

Фізична реабілітація – це галузь медичної реабілітації, яка спеціалізується на відновленні функцій рухового апарату та покращенні фізичного стану людини після травми, хвороби чи хірургічного втручання. Головною метою фізичної реабілітації є поліпшення рухових здібностей, зменшення болю та покращення якості життя пацієнта.

Цей процес може включати в себе ряд методів та процедур, таких як фізичні вправи, масаж, електротерапія, ультразвукова терапія та інші фізичні чинники. Фахівці з фізичної реабілітації, такі як фізіотерапевти, розробляють індивідуалізовані програми для кожного пацієнта з урахуванням його конкретних потреб та обмежень.

Цей вид реабілітації може бути корисним для людей з різними станами, включаючи травми опорно-рухової системи, захворювання суглобів, неврологічні порушення та інші фізичні обмеження. Фізична реабілітація сприяє відновленню функцій тіла та допомагає пацієнтам повернутися до активного та здорового способу життя.

До цієї групи термінів з фізичної реабілітації належать, наприклад:

Physiotherapie (Behandlung von körperlichen Erkrankungen, Verletzungen und Beeinträchtigungen durch körperliche Übungen, Bewegung), manuelle Therapie, Ergotherapie (Behandlung von psychischen oder physischen Beeinträchtigungen durch gezieltes Training von alltäglichen Fähigkeiten und Tätigkeiten), Musiktherapie (eine Therapieform, die Musik einsetzt, um körperliche, emotionale und kognitive Fähigkeiten zu fördern) (фізкультурно-спортивна реабілітація, лікувальна фізкультура (ЛФК), лікувальний масаж, мануальна терапія, фізіотерапія, фітотерапія, голкотерапія, рефлексотерапія, механотерапія, загартування, працетерапія, санаторно-курортне лікування).

Методи фізичного лікування переконують у наявності широких можливостей фізичної реабілітації, яка:

- поліпшує якість лікування,
- запобігає можливим ускладненням при різних захворюваннях і травмах,
- прискорює відновлення функцій органів і систем,
- тренує й загартовує організм,
- повертає працездатність,
- зменшує інвалідність, а при її виникненні допомагає інваліду розвинути навички самообслуговування,
- професійно перекваліфікуватися,
- компенсувати незворотні зміни, пристосовуватися до нових, незвичних для нього умов життя.

Розвиткові фізичної реабілітації в Україні «сприяють» наслідки російсько-української війни, котра породила уже чималу кількість осіб з обмеженими можливостями та особливими потребами, яких треба не лише лікувати, а й відновлювати до праці чи самообслуговування і, тим самим, не викреслювати їх з життя українського суспільства, за яке вони віддають здоров'я та життя.

Отже, методи фізичної реабілітації, що включають у себе переважно природні фактори лікування, є досить ефективними.

2) Терміни, характерні для медичної реабілітації. Медична реабілітація – це комплексний процес відновлення та поліпшення фізичного, психічного та соціального стану особи, яка стала жертвою травми, хвороби чи іншого медичного стану. Основною метою медичної реабілітації є сприяння самостійності пацієнта та покращення його якості життя.

Цей процес може включати в себе ряд підходів та методів, зокрема фізичну реабілітацію, психологічну підтримку, соціальну адаптацію та професійну реабілітацію. Команда фахівців, таких як лікарі, фізіотерапевти, психотерапевти, соціальні працівники та інші спеціалісти, спільно працює для розробки індивідуальних планів реабілітації, що враховують унікальні потреби та можливості кожного пацієнта.

Медична реабілітація може застосовуватися в різних областях медицини, таких як травматологія, неврологія, онкологія та інші галузі. Вона допомагає пацієнтам подолати фізичні обмеження, зняти біль, відновити функції тіла та повернутися до активного способу життя.

Медична реабілітація є важливим етапом у відновленні здоров'я та функцій пацієнта, сприяючи його поверненню до повноцінного життя після важких обставин.

До цієї групи термінів з медичної реабілітації належать, наприклад:

die medizinische Rehabilitation, Prothesen, die Rehabilitationspraxis, ambulante rehabilitative Versorgung chronisch Kranker, Dispensaire-Versorgung, Rehabilitationsmaßnahmen der Krankenkassen (індивідуальна програма реабілітації, програма протезування, реабілітаційний заклад, догляд за особою з інвалідністю).

Медичну реабілітацію трактуємо як систему медичних заходів, спрямованих на відновлення порушених чи втрачених функцій людського організму та на активізацію його компенсаторних можливостей:

Im Rahmen einer Rehabilitation werden schwerwiegende Erkrankungen und dadurch verursachte Funktionsstörungen medizinisch und therapeutisch behandelt. Damit soll vor allem erreicht werden, dass Sie nicht vorzeitig aus dem Berufsleben

ausscheiden müssen. Doch eine erfolgreiche Rehabilitation bewirkt noch mehr: Sie verbessert Ihre Lebensqualität insgesamt und Sie können Ihren Platz in Beruf, Gesellschaft und Familie wieder besser ausfüllen. Die Leistungen können stationär, zunehmend aber auch ganztägig ambulant durchgeführt werden und dauern grundsätzlich drei Wochen. Sie können – wenn es medizinisch notwendig erscheint – verkürzt, aber auch verlängert werden [60, с. 4].

3) Терміни, типові для соціально-психологічної реабілітації. Соціально-психологічна реабілітація – це галузь медичної реабілітації, яка спрямована на відновлення соціальної адаптації та психічного благополуччя осіб, які стали жертвами травм, хвороб або інших негативних впливів. Головна мета цього виду реабілітації – поліпшення якості життя та забезпечення пацієнта можливістю повернутися до активної участі в суспільстві.

Ключовими аспектами соціально-психологічної реабілітації є:

- соціальна адаптація – допомога пацієнту відновити та розвинути навички та здатності, необхідні для ефективного функціонування у суспільстві;

- психологічна підтримка – надання психологічної допомоги та консультування для подолання стресу, тривоги, депресії та інших психічних проблем, пов'язаних із травмами чи хворобами;

- розвиток соціальних навичок – навчання комунікаційним та міжособистісним навичкам, які сприяють взаємодії з іншими та побудові підтримуючих відносин;

- професійна реабілітація – забезпечення можливостей для пацієнтів повернутися до професійної діяльності або отримання нових професійних навичок.

Ці аспекти спільно спрямовані на те, щоб пацієнт відчував підтримку, розвивався як особистість та знову інтегрувався в соціальне оточення. Соціально-психологічна реабілітація важлива для повного відновлення пацієнтів після тяжких життєвих обставин.

До цієї групи термінів з соціально-психологічної реабілітації належать, наприклад:

Psychotherapie (Behandlung von psychischen Beeinträchtigungen durch verschiedene Methoden), Gesprächstherapie, Verhaltenstherapie (соціально-психологічна реабілітація).

У процесі соціально-психологічного відновлення особи виокремлюємо такі етапи: підготовчий, базисний та підтримувальний. На кожному з них використовують певні реабілітаційні технології, що складаються з відповідних технік. Лише органічне поєднання процедурних, технічних моментів реабілітації та відновлення психологічного здоров'я особи забезпечує послідовне успішне проходження кожного з етапів.

4) Терміни, типові для реабілітації військових та постраждалих від війни осіб (протезно-ортопедична реабілітація). Ці терміни відображають аспекти, пов'язані з військовим досвідом та його наслідками, а також підкреслюють важливість підтримки та реабілітації тих, хто брав участь у військових діях чи став жертвою війни.

До цієї групи термінів з реабілітації військових та травмованих війною належать, наприклад:

Rehabilitationstechnik, Rehabilitationszentren, Sprachcomputer, Rollstühle, Rehabilitationsroboter, Prothesen, Treppenlifte (протези, гідравлічна платформа для людей з обмеженими можливостями, електроскутер, сходовий підйомник).

До реабілітаційної спецтехніки належать різні технічні допоміжні засоби, функція яких полягає у підвищенні рівня незалежності, самостійності та мобільності травмованих військових, наприклад:

Rollstühle: manuelle oder elektrische Rollstühle, die Menschen mit körperlichen Beeinträchtigungen ermöglichen, sich selbstständig fortzubewegen.

Prothesen: künstliche Körperersatzteile wie Arm-, Bein- oder Handprothesen, die verlorengegangene Körperteile ersetzen sollen. Prothesen für Augen, Ohren oder Zähne: technische Hilfsmittel, die Seh-, Hör- oder Zahnprobleme behandeln oder verbessern können.

Gehhilfen: wie Gehstöcke, Krücken oder Gehwagen, um das Gehen zu erleichtern und die Mobilität zu verbessern.

Assistenzsysteme: technische Hilfsmittel wie Hausnotrufsysteme, Alarmglocken oder Überwachungskameras, die die Sicherheit und Unabhängigkeit von älteren oder körperlich beeinträchtigten Menschen verbessern sollen.

Treppenlifte: Lifte, die Personen mit Gehbehinderungen ermöglichen, Treppen in ihrem Haus oder ihrer Wohnung zu überwinden.

Sprachcomputer: elektronische Geräte, die Menschen mit Sprachbeeinträchtigungen helfen, sich auszudrücken und zu kommunizieren.

Rehabilitationsroboter: Roboter, die bei der Therapie von motorischen Beeinträchtigungen oder neurologischen Störungen eingesetzt werden können.

Реабілітація військових – це процес відновлення фізичного та психічного здоров'я військових, які були поранені або зазнали інших травм у ході військових дій. Цей процес може включати медичну, психологічну та соціальну підтримку, фізичну терапію, психотерапію, арт-терапію, професійну реабілітацію та інші заходи для покращення здоров'я та життя військових. Реабілітаційні програми зазвичай забезпечують індивідуальний підхід до кожного військового, щоб допомогти йому досягти максимально можливих результатів в процесі відновлення. Специфіка цієї реабілітації полягає в її спрямованості на активізацію життєтворення особи, що постраждала внаслідок війни. Така реабілітація сприяє відновленню бажання самотрансформацій, здатності до проєктування майбутнього життя та втілення різних проєктів в різних сферах майбутньої діяльності.

Військова реабілітація може відбуватися в спеціальних медичних закладах, реабілітаційних центрах або вдома з підтримкою медичних фахівців та родини військового. Німеччина, Швейцарія, США надають спеціальні програми реабілітації для військових, які були учасниками війни або миротворчих місій за кордоном. У статті Marco Zschieck «Rehabilitation in der Ukraine. Im Krieg wieder laufen lernen» (taz.de, 09.02.2023) описано досвід реабілітації українських воїнів та проблем, пов'язаних з реабілітацією:

Ärzte ohne Grenzen unterhält in der Ukraine eine ganze Reihe von Projekten. Kurz vor Jahreswechsel arbeiteten nach eigenen Angaben 116 internationale und

685 ukrainische Mitarbeiter für die Organisation. In mehreren Regionen, die vorübergehend von Russland besetzt waren, sind ihre Teams unterwegs. Die Angreifer haben oft auch die medizinische Infrastruktur zerstört. In anderen Regionen engagiert sich Ärzte ohne Grenzen in der Betreuung von Binnenflüchtlingen. Außerdem betreibt die Organisation einen Zug, der seit März 2022 ältere, behinderte und psychoneurologische Patienten aus Krankenhäusern in der Nähe der Frontlinie evakuiert. [69]

Реабілітація військових є важливим етапом у процесі післявоєнної реконструкції та відновлення України. Вона може допомогти військовим повернутися до нормального життя та роботи після травм та стресових ситуацій, що вони пережили на російсько-українській війні або ж боронити неньку далі від загарбників.

РОЗДІЛ 2. СЛОВОТВІРНІ ТА ЧАСТИНОМОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ФАХОВОЇ МОВИ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

2.1. Концептуальний аналіз реабілітаційних понять

Відновлення здоров'я, фізичної активності є важливим завданням в сучасному світі. Концепт реабілітації охоплює широкий спектр термінів та підходів, що визначаються індивідуальними потребами та характеристиками кожного пацієнта. Вивчення та розуміння цих термінів відкриває перед науковцями та практиками нові горизонти в полі реабілітаційної медицини.

Розглянемо аналіз концептів, пов'язаних із реабілітацією, з метою визначення їхнього поняттєвого змісту та розкриття їхньої важливості у відновленні здоров'я та життєвої активності. Під час розгляду реабілітаційних термінів, ми розглянемо їхнє значення в контексті медичної та соціальної сфер, а також визначимо взаємозв'язки та відмінності між ними.

Приділяючи увагу науковим дослідженням та практичним використанням реабілітаційних термінів, ми будемо стежити за їхнім розвитком у світлі сучасних медичних та соціальних викликів. Надійні знання цих термінів сприятиме ефективнішому застосуванню реабілітаційних стратегій та підвищенню якості життя осіб із фізичними та психосоціальними обмеженнями.

Концептуальний поняттєвий зміст терміну «реабілітація» визначається комплексом понять та підходів, що стосуються відновлення функцій тіла, соціальної інтеграції та покращення якості життя пацієнтів після травм, хвороб або інших обмежень. Одним з основних аспектів концепту реабілітації є «фізичне відновлення», спрямоване на відновлення фізичних можливостей та функцій пацієнта. Цей термін включає використання різних фізичних методів, таких як фізіотерапія, вправи, масаж та інші, для покращення фізичного стану; орієнтоване відновлення функцій конкретних частин тіла, які можуть бути пошкоджені або обмежені; підвищення рухливості та гнучкості суглобів; розвиток сили та витривалості м'язів для покращення фізичного

функціонування; тренування координації та покращення балансу; тренування для повернення до звичайних щоденних дій та активностей.

Отже, можна сказати, що фізичне відновлення є складовою частиною загального процесу реабілітації, фокусуючись на фізичних аспектах відновлення. Реабілітація, з свого боку, включає в себе більший спектр аспектів, таких як психологічна та соціальна реінтеграція.

Наступним аспектом концепту реабілітації є «медичний аспект». Коли говорять про «медичний аспект» реабілітації, це вказує на специфічний підхід та заходи, які спрямовані на відновлення фізичного та психічного здоров'я пацієнта після захворювань, травм або хірургічних втручань. Основні риси включають такі аспекти: медична реабілітація розпочинається з детальної діагностики та оцінки стану пацієнта медичними спеціалістами – аналіз медичної історії, проведення тестів та обстежень; першочерговою метою медичного аспекту реабілітації є лікування чи управління основним захворюванням чи травмою, яка викликала обмеження у функціонуванні; враховуючи стан пацієнта, можуть призначатися медикаментозні, або хірургічні засоби; медична реабілітація включає в себе фізіотерапевтичні процедури та інші види лікування, які допомагають відновити рухливість, силу та координацію тощо.

Отже, медичний аспект реабілітації зосереджується на тому, як відновити або поліпшити фізичний стан пацієнта через застосування медичних знань, технологій та терапевтичних методів.

Ще одним аспектом концепту реабілітації є «соціальна реінтеграція». Соціальна реінтеграція орієнтована на відновлення пацієнтів у соціумі, включаючи повернення до роботи, навчання, сімейного життя та інших соціальних аспектів. Отже, соціальна реінтеграція спрямована на покращення якості життя та рівня участі осіб у суспільстві, сприяючи їхньому поверненню до активного соціального життя.

Термін «реабілітація» (нім. *Rehabilitation*) визначає комплексний підхід до відновлення функціональних, фізичних, психічних та соціальних здібностей

осіб, які мають обмеження або інвалідність. Основна мета реабілітації – поліпшення якості життя та відновлення найбільш повноцінної участі в соціумі. Розглянемо ключові аспекти поняттєвого змісту терміну «реабілітація»:

- функціональне відновлення. Відновлення або покращення функціональних здібностей організму після травм, захворювань або інших обмежень. Основною характеристикою є те, що реабілітація може включати фізіотерапію, окупаційну терапію, лікування лікарськими засобами та інші методи для відновлення рухливості, сил, координації та інших функцій;

- психічна та психосоціальна підтримка. Спрямована на поліпшення психічного стану та соціальної адаптації особи. Включає в себе психотерапію, консультування, підтримку спільноти та інші інтервенції для зменшення психологічних труднощів та підвищення самоповаги;

- соціальна та професійна реінтеграція. Заходи для повернення особи до соціального життя та професійної діяльності, і це включає в себе соціальну реабілітацію, навчання навичкам для незалежного життя та професійну підготовку;

- індивідуалізований підхід, який враховує унікальні потреби та обставини кожної особи і реабілітація розробляється індивідуально для кожного клієнта, враховуючи його фізичний стан, психічний стан, соціальне середовище та особисті цілі.

Реабілітація може включати різні види терапії та підходів, а також співпрацю з медичними, психологічними та соціальними спеціалістами. Основною ідеєю є підтримка особи у відновленні максимального можливого рівня функціонування та самостійності.

Термін «*Rehabilitation*» (реабілітація) досліджувався в широкому спектрі наукових праць та досліджень у різних галузях. С. Меєр у 2013 р. опублікувала працю з ерготерапії «*Ergothérapies. De l'activité à la participation*», у якій подано основні сучасні концептуальні поняття ерготерапії, а перша з трьох частин книги стосується питань термінології та проблем перекладу. Терміни

представлені французькою, англійською, німецькою, іспанською, португальською мовами.

Ерготерапія – окупаційна терапія для відновлення та розвитку навичок, необхідних для щоденного життя та професійної діяльності, яка фокусується на розвитку навичок самообслуговування та інших функцій для покращення якості життя.

Медична школа університету Еморі в 1967 році видала книгу «Foundation of Physical Medicine and Rehabilitation», в якій описано загальний огляд фізичної медицини та реабілітації того часу, включаючи основні поняття та підходи. В книзі зазначено, що медична реабілітація розглядалась як «активний процес відновлення та реінтеграції пацієнта після травм чи хвороби».

Кадж Мітра та Браян О'Яунд в книзі «Основи реабілітаційної медицини» (2005) розглядають принципи та стратегії медичної реабілітації, охоплюючи поняття реабілітації в широкому спектрі хвороб та станів.

Нове слово пересувається в концептуальному просторі до того моменту, поки не закріпиться за якою-небудь вільною областю у ньому – стаючи концептуальним неологізмом або невидимкою-неологізмом. З цього моменту значення слова стає непрозорим для його компонентів, і неологізм з'являється у повному обсязі.

Аналіз реабілітаційних термінів дозволяє зрозуміти, як змінюються підходи до лікування та адаптації, а також як нові концепції впливають на практику. Важливо враховувати, що розвиток нових понять може відображати суспільні, технологічні та наукові тенденції.

Отже, концептуальний аналіз реабілітаційних понять стає ключовим елементом вдосконалення реабілітаційної практики та формування науково-теоретичної бази для подальших досліджень у цій області і концепція реабілітації орієнтована на гармонійне відновлення фізичного, психічного та соціального благополуччя особи після захворювання чи травми. Вона визначається не лише лікуванням, але і підтримкою та стимулюванням пацієнта до повернення до повноцінного життя.

2.2. Проблеми перекладу реабілітаційних термінів

У вступі ми уже згадували про Міжнародний форум реабілітації, який відбувався у Львові 2023 р. та який обслуговувало чимало перекладачів, у яких під час підготовки до форуму виникали труднощі з перекладу саме реабілітаційних термінів. Тому саме у XXI ст. постає нагальна потреба формувати національну реабілітаційну термінологію, укладати німецько-українські та українсько-німецькі термінологічні словники з реабілітаційних термінів, які б відповідали світовим стандартам, метою яких є виведення національної термінографії на світовий рівень.

Розвиток міжнародних контактів призводить до збільшення звернень громадян за кваліфікованою реабілітаційною допомогою, що надається німецькими лікарями. Зростає співпраця і між бізнес-структурами, сфера діяльності яких пов'язана з реабілітацією. В результаті переклад медичних документів з української на німецьку і навпаки все більш затребуваний. Однак для того, щоб отримати документ, який повноцінно відображає зміст оригіналу, недостатньо просто знати мову. Від перекладача потрібна як здатність розбиратися в спеціалізації, так і знання особливостей, які ускладнюють завдання.

Головна вимога до перекладу – адекватність, тобто точна передача форми і змісту оригіналу рівноцінними засобами. Переклад має відображати не тільки те, що сказано в оригіналі, а й те, як це сказано. Адекватність досягається шляхом використання еквівалентних або варіантних відповідників, що є в іншій мові, а при їх відсутності, що дуже часто відбувається, шляхом використання змін, тобто лексичних, граматичних й інших трансформацій.

Перекладач повинен забезпечити точний переклад, використовуючи стандартизовані терміни, що використовуються у медичній галузі. Важливо дотримуватися офіційних термінологічних довідників та джерел.

Перекладач повинен мати глибокі знання в області реабілітації та медицини, щоб правильно розуміти термінологію та забезпечити правильний

контекст перекладу. Для перекладача важливо розуміти контекст використання терміна, оскільки деякі терміни можуть мати різні значення в залежності від контексту.

Переклад реабілітаційних термінів повинен дотримуватися граматичних правил та структури мови, щоб забезпечити зрозумілість та логічність перекладу.

Перекладач повинен урахувати культурні відмінності між Україною та Німеччиною, а також між медичними системами обох країн. Певні терміни можуть мати різний контекст або відтінок залежно від культурного середовища.

Завдання перекладача полягає в адекватному виборі того чи іншого прийому під час перекладу з метою точного передавання значення будь-якого терміну.

Враховуючи ці вимоги, переклад реабілітаційних термінів буде більш точним і зрозумілим, що сприятиме кращому зрозумінню та спілкуванню між медичними фахівцями, пацієнтами та іншими зацікавленими сторонами.

Багато термінів, які використовуються німецькими реабілітологами, при перекладі на українську підлягають опису. В німецькій медичній термінології часто використовуються складні слова, які складаються з декількох коренів або префіксів. Це може призводити до виникнення довгих термінів, що вимагають особливої уваги під час вивчення та використання, які в українській не мають аналогів і в перекладі виглядають як фраза, складена з декількох слів. Прикладом можуть служити:

– *die Nüchternblutzuckerwerte* – одне слово, яке на українську мову слід переводити як «вміст в крові глюкози на серце»;

– *Fernbehandlungsverbot* (заборона на дистанційну лікарську допомогу);

– *Physiotherapie* (*Physio-* + *Therapie*) – фізіотерапія, де «*Physio-*» – відноситься до природних рухів, природних фізіологічних процесів, «*Therapie*» – терапія;

– *Ergotherapie* (*Ergo-* + *Therapie*) – ерготерапія, де «*Ergo-*» – відноситься до роботи, праці, «*Therapie*» – терапія;

- *Sprachtherapie* (*Sprach-* + *Therapie*) – логопедія, терапія мовлення, де «*Sprach-*» – відноситься до мови, «*Therapie*» – терапія;
- *Rehabilitation* (*Re-* + *habilitation*) – реабілітація, де «*Re-*» – знову, повторно, «*habilitation*» – реабілітація;
- *Rehabilitationszentrum* (*Rehabilitation* + *Zentrum*) – реабілітаційний центр, де «*Rehabilitation*» – реабілітація, «*Zentrum*» – центр;
- *Ergotherapie* (*Ergo-* + *Therapeutin*) – ерготерапевтика, де «*Ergo-*» – відноситься до роботи, праці, «*Therapeutin*» – терапевтка;
- *Bewegungstherapie* (*Bewegung* + *Therapie*) – рухова терапія, де «*Bewegung*» – рух, «*Therapie*» – терапія;
- *Logopädie* (*Logo-* + *Pädie*) – логопедія, де «*Logo-*» – відноситься до мови, «*Pädie*» – дитина, дитячий;
- *Physiotherapeutisch* (*Physio-* + *therapeutisch*) – фізіотерапевтичний, де «*Physio-*» – відноситься до природних рухів, природних фізіологічних процесів, «*therapeutisch*» – терапевтичний.

Ці слова пов'язані з реабілітаційними процедурами та терапіями, які займаються покращенням здоров'я та функціональності після травм або захворювань. Слід пам'ятати, що переклад може залежати від контексту, але ці приклади мають загальне значення.

Оскільки реабілітаційні терміни є однозначними, не мають конотативних значень, незалежно від тексту термін перекладається терміном – абсолютним еквівалентом, і тому, згідно думки багатьох спеціалістів, належить до одиниць, які не ускладнюють роботу перекладача. Напевно, в ідеалі так і має бути. Але насправді ситуація виглядає дещо по-іншому.

Однозначність німецькомовних реабілітаційних термінів може бути досить проблематичною, особливо через специфічність та складність медичної термінології. Німецька мова має властивість утворювати довгі слова, додаванням префіксів і суфіксів до коренів. Це може зробити терміни важкозрозумілими і вимагати глибокого знання мови та спеціалізованої термінології для правильного розуміння.

Реабілітаційна термінологія містить багато складних та технічних термінів, які вимагають спеціалізованих знань для розуміння та перекладу. У реабілітаційній галузі існують десятки або сотні спеціалізованих термінів, які важко перекладати, оскільки багато з них є унікальними для даної галузі.

Медична термінологія постійно розвивається, і нові терміни можуть з'являтися, а старі терміни можуть змінюватися. Перекладач повинен бути в курсі останніх тенденцій у реабілітаційній сфері.

Для забезпечення однозначності перекладу реабілітаційних термінів, перекладачеві варто користуватися спеціалізованими словниками, довідниками і консультуватися з медичними фахівцями для уточнення термінології та контексту використання.

Типовими способами передавання термінів реабілітації з німецької мови українською є описовий, калькування, транскодування, з української мови німецькою – описовий, калькування.

Перекладемо терміни-деоніми на позначення методів і засобів реабілітації.

Methode von Jon Kabat-Zinn перекладаємо як «метод Кабата».

Frenkel'schen Methode bei der Behandlung von Tabes dorsalis: Frenkel'schen Methode перекладаємо як «метод Френкеля» (H. S. Frenkel – швейцарський лікар).

Duschkather не містить у німецькій мові оніма Шарко, однак ми перекладаємо цей термін як душ Шарко (струменевий, обливний, віялоподібний душ Шарко). J.-M. Charcot (1825–1896) – французький лікар-психіатр.

Характерною рисою німецької реабілітаційної термінології є наявність численних термінів-епонімів, обов'язковим складником яких є власна назва, яка під час перекладу, зазвичай, транскрибується, або транслітерується. Використання епонімів в реабілітаційній термінології відбувається значно частіше ніж в інших сферах діяльності. У деяких випадках це призводить до виникнення двох бо більше синонімів для позначення одного і того ж поняття.

Терміни-епоніми у німецькій реабілітації часто вказують на методи або терапевтичні підходи, які названі на честь їхніх творців або піонерів. Один із прикладів – «Bobath-Therapie». Це метод, розроблений Бертой та Карлом Бобат, який спрямований на розвиток рухового контролю у людей з порушеннями нервової системи.

Ще одним епонімом є «Vojta-Therapie», названа на честь Вацлава Войти. Цей метод використовує рефлексологічні прийоми для стимулювання рухових відповідей у пацієнтів.

Ці терміни-епоніми не лише вказують на конкретних індивідів, а й підкреслюють їхній внесок у розвиток реабілітаційної науки та практики.

Найскладнішими для перекладу є безеквівалентні аббревіатури у терміносистемі реабілітації сучасної німецької мови. Оскільки вони потребують так би мовити розшифрування за допомогою тлумачних (електронних) словників з реабілітації або інших фахових довідникових видань, і далі – буквального перекладу. У таких випадках вважаємо оптимальним застосовувати двоступеневий переклад – розшифрування аббревіатури мовою оригіналу, за потреби – додаткова його експлікація, буквальне відтворення аббревіатури мовою перекладу і творення на цій основі еквівалентної аббревіатури в мові перекладу.

Безеквівалентні аббревіатури в терміносистемі реабілітації сучасної німецької мови виникають зазвичай через специфічність термінології та медичних понять, які можуть бути унікальними для німецької мови або не мати точних еквівалентів в інших мовах. Такі аббревіатури можуть становити проблему для перекладачів, оскільки не завжди є очевидним, яке саме слово або фраза за ними стоїть. Наведу деякі приклади безеквівалентних аббревіатур в терміносистемі реабілітації німецької мови:

- *PT – Physiotherapie* (фізіотерапія);
- *OT – Ergotherapie* (ерготерапія);
- *ST – Sprachtherapie* (логопедія);
- *REHA – Rehabilitation* (реабілітація);

- *KG – Krankengymnastik* (лікувальна фізкультура);
- *BG – Bewegungstherapie* (рухова терапія);
- *SHT – Schädel-Hirn-Trauma* (травма черепа і головного мозку);
- *MTT – Medizinische Trainingstherapie* (медична тренувальна терапія);
- *TBI – Traumatische Hirnverletzung* (травматична травма головного мозку);
- *PNF – Propriozeptive neuromuskuläre Fazilitation* (пропріоцептивна нейром'язова стимуляція);

- *EKT – Entwicklungsneurologische Therapie*, що в перекладі означає «розвиваюча неврологічна терапія». Ця аббревіатура використовується для методу терапії, спрямованого на розвиток нервової системи, особливо у дітей;

- *KT – Körpertherapie*, що означає «тілесна терапія» – термін, який вказує на методи, які акцентують на фізичних аспектах реабілітації.

Такі аббревіатури створюють короткий та зручний спосіб вираження складних концепцій у реабілітації, і є досить поширеними в медичній термінології реабілітації в німецькій мові і використовуються як у письмових документах, так і в усному спілкуванні між фахівцями. Для перекладу таких аббревіатур, перекладачам слід знати специфіку реабілітаційної термінології та уточнювати, які саме терміни відповідають цим аббревіатурам в конкретному контексті. Це може вимагати консультацій з медичними фахівцями та використання спеціалізованих довідників з медичної термінології [26, с. 273].

Отже, німецькі реабілітаційні терміни можуть стикатися з декількома проблемами через особливості мови та культурні відмінності. Ось деякі з найпоширеніших проблем:

- строки і складність. Німецькі терміни часто містять довгі слова, які складаються з коренів та префіксів. Перекладачу потрібно розібратися у складних конструкціях і знати відповідний переклад для кожного елемента слова;

- однозначність термінів. Деякі реабілітаційні терміни можуть бути неоднозначними і мати кілька можливих перекладів, залежно від контексту.

Перекладачу потрібно добре розуміти специфіку термінології та здатний обрати найвідповідніший переклад для даного контексту;

- культурні різниці. Поняття та практики реабілітації можуть відрізнятися в різних країнах і культурах. Тому важливо знати, які методи та підходи використовуються в конкретному регіоні, щоб забезпечити точний переклад;

- медична точність. Реабілітаційна термінологія пов'язана з медичними поняттями, і неправильний переклад може призвести до спотворення значення термінів та навіть небезпеки для пацієнтів;

- термінологічна уніфікація. У реабілітаційній сфері можуть використовуватися різні терміни для опису одних і тих самих процедур або станів. Важливо дотримуватися встановлених термінологічних стандартів та уникати невиправданих варіацій у перекладі [29, с. 99];

- відсутність еквівалентів. Деякі терміни можуть бути настільки специфічними, що не мають точного еквівалента в іншій мові. В таких випадках перекладач повинен знайти найближчий можливий аналог або створити пояснювальний переклад;

- аббревіатури та акароніми. В медичній термінології часто використовуються аббревіатури та акароніми (скорочені слова або фрази). Їх правильне розуміння та використання є важливим для ефективної комунікації.

Щоб уникнути цих проблем, перекладач повинен мати глибокі знання медичної термінології та реабілітаційних практик, а також розбиратися в контексті та культурних аспектах, пов'язаних з цими термінами. Також важливо користуватися спеціалізованими словниками та ресурсами для забезпечення точності перекладів

2.3. Особливості утворення слів у фаховій мові реабілітації

Реабілітаційні терміни утворюються на базі наявної загальнонавчаної лексики, за загальними правилами і з використанням продуктивних словотвірних засобів та словотвірних моделей сучасної німецької та української

мов. У той же час, існують певні характерні риси реабілітаційної термінології, зумовлені як специфікою цієї галузі науки, так і специфікою лексико-семантичних одиниць, які входять до її складу.

Основними способами поповнення сучасної реабілітаційної німецькомовної та українськомовної терміносистеми є:

– обидві мови можуть запозичувати терміни з інших мов, особливо англійської, оскільки вона є глобальною мовою в науковому та медичному спілкуванні. Запозичення спеціалізованих термінів допомагає актуалізувати мову та впроваджувати нові поняття;

– обидві мови використовують утворення складних термінів шляхом поєднання коренів, суфіксів і префіксів. Наприклад, «реабілітаційний центр» може стати *Rehabilitationszentrum* у німецькій та «реабілітаційний інститут» в українській;

– мови можуть створювати нові терміни для опису нових технологій, методів або процедур в реабілітації. Це може включати утворення словосполучень або абревіацій, наприклад, «реабілітаційна технологія» може стати *Rehabilitationstechnologie* у німецькій та «технологія реабілітації» у українській;

– інколи реабілітаційні терміни можуть адаптуватися до специфіки кожної мови, зважаючи на фонетичні та граматичні особливості. Наприклад, слова можуть зазнавати змін у вимові або структурі, щоб краще вписуватися в мовну систему;

– важливо стандартизувати терміни в галузі реабілітації, щоб забезпечити їхнє однозначне розуміння та використання в наукових дослідженнях, клінічній практиці та навчанні. Стандартизація сприяє точності та зрозумілості мови;

– видання спеціалізованих термінологічних словників та довідників з реабілітації сприяє удосконаленню мовної системи та розповсюдженню спеціалізованих термінів серед професіоналів у цій галузі;

– наукові групи, університети та професійні організації можуть активно співпрацювати для впровадження нової термінології та вдосконалення мови у сфері реабілітації [1, с. 113].

Ці способи допомагають поповнювати та модернізувати терміносистему в реабілітації в німецькій та українській мовах, щоб відповідати потребам сучасної науки та практики.

Основними засобами термінотворення є морфологічний, синтаксичний та морфолого-синтаксичний. Найбільш продуктивним способом морфологічного термінотворення вважаються суфіксація, префіксація та конверсія; у синтаксичному термінотворенні найбільш типовими є словосполучення, у яких в ролі означення можуть виступати як іменник так і прикметник. У морфолого-синтаксичному термінотворенні основну роль відіграє осново- чи словоскладання.

Знання про способи словотвору є однією з можливостей визначення значення німецькомовних реабілітаційних термінів у тексті. Реабілітаційна термінологія характеризується наявністю великої кількості складних термінів та термінів іншомовного походження:

Physiotherapie – фізіотерапія, *Massage* – масаж, *Osteopathie* – остеопатія, *Elektrotherapie* – електротерапія; *manuelle Therapie* – ручна терапія; *Lymphdrainage* – лімфодренаж; *Faszientherapie* – фасціотерапія.

Ці терміни описують різні методи та підходи до фізіотерапії, включаючи мануальну терапію, масаж, електротерапію, які сприяють поліпшенню фізичного стану та у перспективі зниження ризику захворювання.

У сучасній німецькомовній термінології простежуємо терміни, один складник яких є грецького або латинського походження, а інший – споконвічно німецький, наприклад: *Lympho-knoten* – лімфовузол, *Reflex-bogen* – рефлекторна дуга.

Як видно із вищезгаданих прикладів, дієслова в сучасній реабілітаційній термінології вживаються значно рідше (див. детальніше 2.3).

Проаналізуємо класифікацію словотвірних типів реабілітаційних німецькомовних термінів:

1. Похідна лексика у німецькій мові в сфері реабілітації включає в себе різні словотвірні типи, які допомагають утворювати нові терміни та поняття. У німецькій мові використовуються різні суфікси для створення реабілітаційних термінів. Наприклад, суфікс *-therapie* додається до кореня, що вказує на тип терапії, наприклад, *Physiotherapie* (фізіотерапія) або *Ergotherapie* (терапія зайнятості), *Krankheit* (захворювання), *Dosierung* (дозування).

2. Терміни в сфері реабілітації в німецькій мові часто базуються на кореневих словах, які вказують на основне поняття чи дію. Ось кілька прикладів кореневих слів і їх значень:

– *Kernwort: Rehabilitation* (реабілітація) – кореневе слово *Rehabilitation* походить від латинського *rehabilitare* і означає відновлення або відновлення до попереднього стану. Це є базовим поняттям у сфері реабілітації, і від нього утворюються багато похідних слів, таких як *Rehabilitationszentrum* (центр реабілітації), *Rehabilitationsmedizin* (реабілітаційна медицина) і т. д.;

– *Kernwort: Therapie* (терапія) – кореневе слово *Therapie* вказує на лікування або терапевтичні методи. В реабілітації воно використовується для утворення термінів, таких як *Physiotherapie* (фізіотерапія), *Ergotherapie* (терапія зайнятості) та інших.

– *Kernwort: Training* (тренування) – кореневе слово *Training* вказує на навчання і вправи. У контексті реабілітації воно може бути основою для термінів, таких як *Krafttraining* (силове тренування) або *Gedächtnistraining* (тренування пам'яті);

– *Kernwort: Behandlung* (лікування) – кореневе слово *Behandlung* вказує на обробку або лікування. У реабілітації воно може входити до складу термінів, таких як *Bewegungsbehandlung* (лікування руху) або *Sprachbehandlung* (лікування мови);

– *Kernwort: Medizin* (медицина) – кореневе слово *Medizin* означає медичний підхід або науку. В реабілітації воно використовується для утворення

термінів, таких як *Rehabilitationsmedizin* (реабілітаційна медицина) або *Sportmedizin* (спортивна медицина).

Ці кореневі слова в німецькій мові є основою для утворення багатьох реабілітаційних термінів, і вони допомагають точно та зрозуміло виражати концепції та методи у цій галузі.

3. В німецькій мові часто використовуються складні слова, де два або більше корені з'єднуються, щоб утворити новий термін. Наприклад, *Bewegungstherapie* (терапія руху) або *Gedächtnistraining* (тренування пам'яті), *Krankengymnastik* (лікувальна гімнастика), *Einnahmezeitpunkt* (час прийому (ліків)), *Pulsfrequenz* (частота пульсу), *Kälte- und Wärmetherapie* (терапія холодом та теплом), *ein Funktionstraining* (функціональне тренування).

Найчастотнішим варіантом є композити [37, с. 103], де перший елемент – *Rehabilitations-* або *Reha-*, наприклад:

Rehabilitationsleistungen, Reha-Aufenthalt, Reha-Planung, Reha-Zielgruppen, Reha-Assessment, Rehabilitationssystem, Rehabilitationseinrichtungen, Reha-Fachkräfte.

4. Терміни-словосполучення, наприклад: *manuelle Therapie* (ручна терапія), *asthenisches Syndrom* (астенічний синдром), *Verhärtung des Körpers* (загартовування організму), *ein ambulanter Rehasport-Kurs* (амбулаторний курс реабілітаційного спорту).

5. У спеціалізованих галузях, включаючи реабілітацію, часто використовують аббревіації для скорочення довгих термінів і полегшення комунікації. Наприклад, *PT* може означати *Physiotherapie* (фізіотерапія), *PNF-Therapie* (ПНФ-терапія).

Наведемо ще приклади:

das BBRZ,

4-Phasenmodell der WHO,

MELBA – Merkmalsprofi le zur Eingliederung Leistungsgewandelter und Behinderter in Arbeit,

IMBA – Integration von Menschen mit Behinderungen in die Arbeitswelt,

*Am Beispiel des Berliner Projekts „IdA – Integration durch Arbeit“,
Arbeitsmarktservicegesetz (AMSG),
Aktivierende Maßnahmen des Arbeitsmarktservice (AMS) [41].*

Die Übertragung von Maßnahmen der Beruflichen Rehabilitation ist sowohl im ASVG als auch im AMSG geregelt. Die Zusammenarbeit zwischen den Rehabilitationsträgern (wie z. B. AUVA, PVA, Länder, Krankenversicherung etc.) ist im BGG-Bundesbehindertengesetz geregelt (виділено мною – В. В.) [41, с. 16].

6. Символи словотвірних типів у німецькомовних реабілітаційних термінах грають важливу роль у розумінні та використанні цих термінів. Вони надають інформацію про структуру і значення термінів.

– суфікси – це закінчення, яке додається до кореня слова і змінює його значення чи частину мови. Наприклад, у терміні *Physiotherapie* (фізіотерапія), суфікс *-therapie* вказує на вид терапії;

– префікси - це початкові частини слова, які додаються до кореня, щоб змінити його значення або показати специфічну характеристику. Наприклад, в *Rehabilitation* (реабілітація), префікс *Re-* вказує на повторне відновлення;

– кореневі слова є основою термінів і вказують на основне поняття або дію. Наприклад, кореневе слово *Therapie* (терапія) вказує на лікування чи терапевтичні методи;

– деякі символи вказують на відмінювання слів відносно відмінкових закінчень і родових ознак. Наприклад, у слові *Behandlung* (лікування), закінчення *-ung* є символом для відмінювання і вказує на іменник жіночого роду.

Ці символи в словотворі німецькомовних реабілітаційних термінів допомагають уточнювати значення та роль кожного слова у термінологічній системі. Вони дозволяють фахівцям в галузі реабілітації легше сприймати та використовувати терміни для ефективної комунікації та роботи.

7. Оскільки німецька мова відкрита для запозичень, вона може брати терміни з інших мов, особливо англійської, і адаптувати їх до своєї системи. Це допомагає вводити нові концепції та технології у сферу реабілітації [27, с. 23].

Ці різні словотвірні типи дозволяють німецькій мові ефективно виражати концепції та терміни в галузі реабілітації, забезпечуючи їхню точність та розуміння серед професіоналів та спеціалістів в цій галузі.

Словотворення – галузь мови, де взаємодія граматики та лексики виявляється найбільш чітко. Основними способами словотворення, спільними для німецької і української мов, є:

1. Безафіксне (імпліцитне) словотворення в німецькій мові відноситься до утворення термінів без використання суфіксів чи префіксів. Це означає, що новий термін створюється на основі існуючих слів, корневих слів, фраз або складених слів без додавання явних словотвірних елементів. Такий процес є характерним для спеціалізованих галузей, таких як реабілітація, де нові поняття виникають і розвиваються через потреби практики та наукових відкриттів.

У реабілітаційних термінах, безафіксне словотворення може включати в себе наступні особливості:

– нові терміни можуть формуватися шляхом об'єднання декількох існуючих слів чи корневих слів, що вже мають певні значення. Наприклад, *Gedächtnistraining* (тренування пам'яті) є складеним словом без використання суфіксів чи префіксів;

– терміни можуть виникати з фраз або сполучень слів, які точно відображають концепцію. Наприклад, *Bewegungstherapie* (терапія руху) формується на основі фрази і відображає важливу ідею;

– безафіксне словотворення також може включати сполучення корневих слів для вираження нових понять. Наприклад, *Krafttraining* (силове тренування) поєднує корені *Kraft* (сила) і *Training* (тренування).

Безафіксне словотворення в реабілітаційних термінах дозволяє мові ефективно виражати нові концепції та методи, що не завжди можуть бути виражені за допомогою стандартних словотвірних правил. Це робить мовну систему більш гнучкою і відповідає потребам сучасної реабілітаційної практики та досліджень.

2. Афіксальний словотвір в німецькій мові реабілітаційних термінів включає в себе використання суфіксів та префіксів для утворення нових термінів, розширення значення інших слів та додавання специфічних елементів для конкретизації понять. Афікси в реабілітаційних термінах допомагають зрозуміти специфіку і призначення конкретних методів, процедур, патологій та технологій в цій галузі. Ось деякі афікси, які часто зустрічаються в німецькомовних реабілітаційних термінах:

– суфікси: *-therapie* (-терапія) – цей суфікс вказує на метод лікування або терапії, наприклад, *Physiotherapie* (фізіотерапія); *-logie* (-логія) – цей суфікс використовується для позначення наукової галузі, наприклад, *Neurologie* (неврологія);

– префікси: *Re-* (повторне) – префікс *Re-* додається до кореня для вказівки на повторне відновлення чи реабілітацію, наприклад, *Rehabilitation* (реабілітація).

– сполучення афіксів: *Sport-* + *-therapie* – сполучення префікса *Sport-* та суфікса *-therapie* вказує на терапію, пов'язану з фізичною активністю, наприклад, *Sporttherapie* (спортивна терапія).

Афіксальний словотвір у реабілітаційних термінах дозволяє деталізувати і розширювати лексичне багатство для вираження конкретних методів лікування, технік реабілітації, специфічних патологій та наукових галузей, пов'язаних з реабілітацією. Це робить мовну систему більш точною та адаптованою до потреб цієї спеціалізованої галузі.

3. Словоскладання в німецькій мові є важливою словотвірною стратегією для утворення реабілітаційних термінів. Воно полягає в тому, що два або більше кореневих слова, або навіть складні терміни, об'єднуються, щоб утворити новий термін, який виражає конкретне поняття в галузі реабілітації. Ось деякі особливості словоскладання в реабілітаційних термінах:

– словоскладання включає в себе об'єднання двох або більше слів, що мають конкретні значення, для створення нового терміну. Наприклад,

Gedächtnistraining об'єднує слова *Gedächtnis* (пам'ять) і *Training* (тренування) і вказує на тренування пам'яті;

– у німецькій мові можливе складене складення, коли кілька складних слів об'єднуються, щоб утворити новий термін. Наприклад, *Bewegungsbehandlungsmethode* об'єднує слова *Bewegung* (рух), *Behandlung* (лікування) і *Methode* (метод) і вказує на метод лікування, пов'язаний з рухом;

– у складених словах можуть використовуватися дефіси для розділення компонентів слова і покращення читабельності. Наприклад, *Sprach-Behandlung* вказує на лікування мови;

– декілька кореневих слів можуть об'єднуватися, щоб створити новий термін, який відображає специфічну процедуру, метод чи аспект реабілітації. Наприклад, *Stimmtherapie* поєднує слова *Stimme* (голос) і *Therapie* (терапія) і вказує на терапію голосу.

Словоскладання в німецькій мові дозволяє створювати нові реабілітаційні терміни, які точно та конкретно виражають поняття та методи в цій галузі. Це робить мову більш точною та специфічною для потреб професіоналів реабілітації.

4. Зрощення або складно-похідні слова в німецькій мові відіграють важливу роль у формуванні реабілітаційних термінів. Вони включають в себе об'єднання двох або більше кореневих слів чи компонентів для створення нового терміну, який виражає складні або специфічні поняття в галузі реабілітації. Ось деякі характеристики зрощення в реабілітаційних термінах:

– зрощення включає в себе об'єднання кореневих слів, які вже мають певні значення, щоб створити новий термін. Наприклад, *Bewegungstherapie* об'єднує слова *Bewegung* (рух) і *Therapie* (терапія) для вираження терапії, пов'язаної з рухом;

– зрощення може включати сполучення багатьох кореневих слів, щоб створити більш складний термін. Наприклад, *Kraft-Ausdauer-Training* об'єднує три кореневих слова (*Kraft* (сила), *Ausdauer* (витривалість), *Training* (тренування)) для вираження тренування сили та витривалості

– зрощені слова можуть мати більш специфічні та розширені значення, що відображають багатогранність понять у реабілітації. Наприклад, *Psychomotorikförderung* об'єднує поняття психомоторики і розвитку, вказуючи на розвиток рухових навичок у спільній діяльності.

Зрощення в реабілітаційних термінах дозволяє створити більш конкретні і точні терміни для опису складних понять та методів у галузі реабілітації. Ця лексична стратегія допомагає спеціалістам та фахівцям у галузі реабілітації більш точно та ефективно виражати концепції та методи, які вони використовують у своїй роботі.

5. Аббревіація в німецькій мові реабілітаційних термінів полягає у скороченні довгих слів або фраз, щоб полегшити комунікацію, особливо в письмовій формі. Ця стратегія особливо корисна у медичних та наукових галузях, де існують багато довгих та технічних термінів. Ось декілька особливостей аббревіації німецькомовних реабілітаційних термінів:

– аббревіації включають в себе літерні скорочення, де довгий термін скорочується до перших літер кожного слова. Наприклад, *PT* скорочує *Physiotherapie* (фізіотерапія);

– деякі аббревіації можуть включати інші символи, такі як крапки чи апострофи, для підкреслення того, що це скорочення. Наприклад, *z.B.* скорочує *zum Beispiel*» (наприклад);

– аббревіації допомагають заощадити час та простір у письмі, особливо в технічних або наукових текстах, де терміни можуть бути дуже довгими.

Аббревіації є важливою частиною медичної та наукової термінології в німецькій мові, і вони допомагають спеціалістам ефективно спілкуватися та коротко виражати концепції та методи у реабілітаційній галузі. Проте для правильного розуміння аббревіацій важливо мати знання контексту і фахової термінології.

У німецькій мові, крім морфологічних засобів словотворення, таких як суфікси, префікси і афікси, існують і неморфологічні способи словотворення

реабілітаційних термінів, які включають в себе засоби, не пов'язані зі змінами кореня чи додаванням афіксів. Ось деякі із них:

- у реабілітаційних термінах можуть використовуватися скорочення для зменшення обсягу слів чи фраз;

- інколи німецькі терміни реабілітації можуть бути позичені з інших мов, особливо англійської, і використовувати абрєвіації, які вже широко відомі в міжнародній спільноті. Наприклад, *MRI* може вказувати на *Magnetresonanztomographie* (магнітно-резонансна томографія);

- деякі терміни можуть використовувати велику початкову букву для підкреслення важливості поняття чи для виділення терміну в тексті. Наприклад, *Dysphagie* з великою початковою буквою може вказувати на розлад ковзання;

- деякі терміни можуть створюватися на основі звукових чи фонетичних аналогій для відображення понять чи симптомів. Наприклад, *Stottern* (заїкання) відображає специфічний звуковий характер цього порушення;

- деякі терміни можуть бути створені шляхом коротких описів або пояснень понять. Наприклад, *Sensomotorische Therapie* включає в себе опис «сенсомоторна терапія», що передає сенсорно-руховий аспект.

Ці неморфологічні способи словотворення використовуються для підвищення ефективності та зручності комунікації в реабілітаційних термінах і можуть бути особливо корисними в наукових та клінічних контекстах. Неморфологічні способи словотворення не виявляють зв'язку з морфологічними засобами, а є наслідком тривалих процесів, які змінюють семантику і граматичну природу мотивуючого слова чи словосполучення.

Конверсія є одним із способів словотворення в німецькій мові реабілітаційних термінів. Конверсія включає в себе зміну частини мови слова без зміни кореня чи форми слова. У реабілітаційних термінах цей спосіб словотворення може бути використаний для перетворення слів із однієї частини мови на іншу, щоб створити нові терміни, які точніше виражають концепції та методи реабілітації. Ось декілька прикладів конверсії:

– конверсія може використовуватися для перетворення дієслів у іменники, які описують процеси чи методи реабілітації. Наприклад, з дієслова *üben* (вправлятися) може бути утворений іменник *Übung* (вправа);

– навпаки, конверсія може перетворити іменники в дієслова, щоб описати дії чи процеси реабілітації. Наприклад, з іменника *Behandlung* (лікування) може бути утворене дієслово *behandeln* (лікувати);

– прикметники можуть бути конвертовані в іменники для вираження характеристик чи стану пацієнта. Наприклад, з прикметника *motorisch* (руховий) може бути утворений іменник *Motorik* (рухова активність);

– навпаки, іменники можуть бути перетворені в прикметники для опису характеристик та властивостей об'єктів реабілітації. Наприклад, з іменника *Kommunikation* (комунікація) може бути утворений прикметник *kommunikativ* (комунікативний).

Конверсія є важливим засобом розширення лексичного багатства та гнучкості мови, особливо в технічних та медичних галузях, де точність вираження понять є важливою. Вона дозволяє створити нові реабілітаційні терміни, які відображають різні аспекти реабілітації та допомагають спеціалістам у цій галузі більш точно та ефективно спілкуватися.

У фаховій мові реабілітації простежуємо чимало скорочень:

1. Ініціальні скорочення в німецькій мові реабілітаційних термінів використовують перші літери кожного слова, щоб сформувати скорочений термін. Цей спосіб словотворення особливо популярний у медичних та наукових галузях, оскільки дозволяє створювати короткі та лаконічні терміни для опису складних концепцій і процедур. Ось декілька характеристик ініціальних скорочень:

– ініціальні скорочення включають в себе перші літери кожного слова, яке утворює термін. Наприклад, *PT* відповідає *Physiotherapie* (фізіотерапія);

– зручність та скороченість – цей спосіб словотворення дозволяє створити дуже короткі та легко запам'ятовувані терміни, що особливо корисно в клінічних ситуаціях або при звітуванні;

- ініціальні скорочення використовуються в різних галузях, включаючи фізіотерапію, логопедію, психологію реабілітації та інші, для опису методів, процедур, діагнозів та концепцій;

- такі скорочення можуть бути дуже контекст-залежними, і правильне розуміння терміну може вимагати знання фахового контексту;

- деякі ініціальні скорочення є стандартизованими та використовуються міжнародно, особливо в медичній галузі, що сприяє спільному розумінню та обміну інформацією.

Ініціальні скорочення є важливим елементом фахової термінології в реабілітації і допомагають фахівцям більш зручно та ефективно спілкуватися, особливо при обміні інформацією в лікувальних закладах та наукових дослідженнях.

2. Абревіатури, які утворені частковим скороченням лише кількох слів вихідного сполучення, є загальною практикою в німецькій мові реабілітаційних термінів. Це допомагає зекономити час та простір у письмовій та усній комунікації, особливо в технічних чи наукових контекстах. Ось декілька прикладів та характеристик таких абревіатур:

- мінімізація слів – абревіатури такого роду мінімізують кількість слів, які включаються у термін, залишаючи лише найбільш суттєві частини сполучення. Наприклад, *CP* може представляти *Cerebralparese* (церебральний парез);

- легкість мови та запам'ятовування – абревіатури легше вимовляти та запам'ятовувати, особливо коли розмова ведеться на швидкому темпі чи у медичних ситуаціях;

- велика кількість вживання – такі абревіатури дуже поширені в медичних записах, діагностиці та обміні медичною інформацією між фахівцями;

- залежність від контексту – розуміння таких абревіатур може бути вкрай залежним від контексту і вимагати знання медичної термінології та реабілітаційних процедур;

– стандартизація – деякі аббревіатури є стандартизованими та використовуються в усьому медичному співтоваристві для однозначного позначення понять.

Такі аббревіатури використовуються для ефективного та точного вираження медичних та реабілітаційних термінів, і їх застосування допомагає фахівцям в цій галузі ефективно спілкуватися та обмінюватися інформацією [26, с. 275].

3. Скорочення-усічення (порізка) в німецькій мові реабілітаційних термінів – це спосіб словотворення, при якому відкидаються певні частини слова або фрази, залишаючи лише ключові складові, які передають основну інформацію. Цей підхід допомагає створювати більш короткі та лаконічні терміни для зручної комунікації в реабілітаційній галузі. Ось декілька характеристик скорочення-усічення:

– скорочення-усічення зберігає основну суть терміну, вилучаючи надлишкову інформацію. Це допомагає швидше та чітко передавати концепції;

– використання скорочень дозволяє значно зменшити кількість літер та символів у термінах, що важливо для письмової комунікації та зберігання документів;

– такі скорочення часто використовуються у медичних записах, документації та клінічних записах для скорочення термінів та покращення ефективності спілкування;

– розуміння скорочень-усічень може бути залежним від контексту і вимагати знання медичної та реабілітаційної термінології;

– деякі скорочення-усічення є стандартизованими та використовуються в усьому медичному співтоваристві для однозначного позначення понять.

Скорочення-усічення допомагають фахівцям в реабілітаційній галузі ефективно спілкуватися та обмінюватися інформацією, зокрема в медичних записах та діагностиці, і створюють більш зручну та коротку мову для роботи з термінологією.

Ось кілька прикладів термінів скорочення-усічення в німецькомовній реабілітації:

ASD – відповідає *Autismus-Spektrum-Störung* (розлад спектра аутизму);

ADHS – відповідає *Aufmerksamkeitsdefizit-Hyperaktivitätsstörung* (розлад дефіциту уваги та гіперактивності);

KT – відповідає *Krankengymnastik* (лікувальна гімнастика);

TIA – відповідає *transitorische ischämische Attacke* (транзиторна ішемічна атака);

PTA – відповідає *Phoniatriesch-Pädaudiologische Therapie* (фоніатрична та педаудіологічна терапія);

OP – відповідає *Operation* (хірургічне втручання);

MS – відповідає *Multiple Sklerose* (розсіяний склероз);

BD – відповідає *Blutdruck* (кров'яний тиск);

KV – відповідає *Krankenversicherung* (медичне страхування).

Ці терміни скорочення-усічення дозволяють швидко та лаконічно передавати складні медичні та реабілітаційні поняття, що робить їх корисними для фахівців та у лікарській документації.

Абревіатури у реабілітаційній термінології зберігають велику кількість інформації, тому що в них вона передається меншою кількістю знаків, таким чином, реабілітаційну абревіацію можна розглядати як елемент оптимізації процесу наукового спілкування.

Наявність реабілітаційних термінологічних скорочень ускладнює процес взаєморозуміння у фаховій галузі реабілітації та, як ми зазначали вище, ускладнює процес перекладу.

Отож до складу реабілітаційної терміносистеми входять однокомпонентні терміни та складні терміни, термінологічні словосполуки, абревіатури й акроніми. Зв'язок між компонентами у них забезпечується родо-видовими та підрядними відношеннями. Реабілітаційна терміносистема в німецькій та українській фаховій мові застосовує усі наявні способи термінотворення, передусім, суфіксацію, осново- та словоскладання.

Галузева термінологія є найважливішим засобом професійного спілкування. Тому детальна типологізація термінів, виявлення загальних

термінологічних особливостей при одночасному урахуванні мовної специфіки сприяє міжмовному узгодженню і забезпеченню зіставлення реабілітаційної термінологічної лексики, що дозволяє здійснювати обмін науковою інформацією, без якої неможливо обійтися в процесі професійної комунікації.

Розвиток цивілізації, війни, катаклізми супроводжуються появою нових реабілітаційних термінів. Оскільки переважну частину лінгвістичного фонду складає фахова лексика, то цілком природно, що лінгвісти надають особливого значення дослідженню структурно-семантичних особливостей термінів.

Мова як система має достатньо законів і засобів утворення нових понять, які з'являються у спеціальній лексиці та потребують номінації. У кожній мові функціонує декілька тисяч реабілітаційних термінів, які постійно оновлюються та поповнюються новими найменуваннями, наприклад, з галузі методів дослідження та діагностики різноманітних захворювань, ортопедії та протезування. Реабілітаційна термінологія взагалі поділяється на низку більш вузьких відгалужень, серед яких виокремлюють підсистеми термінів, настільки вузьких, що для адекватного перекладу необхідні відповідні знання або залучення до роботи фахівців реабілітаційної галузі.

Таким чином, словотвір у німецькій та українській фаховій мові реабілітації має свої особливості через специфічний характер термінології та використання коренів, префіксів та суфіксів для утворення нових слів.

Особливості словотвору в німецькій мові реабілітації:

– німецька мова відома своєю здатністю утворювати довгі складні слова, додаванням префіксів і суфіксів до коренів. Наприклад, *Physiotherapie* (фізіотерапія) складається зі слів *Physio-* і *Therapie*;

– німецька мова активно використовує префікси для утворення нових слів. Наприклад, префікс *Ergo-* в слові *Ergotherapie* (ерготерапія) означає «робота» або «праця»;

– у німецькій мові часто використовуються аббревіатури для позначення різних реабілітаційних процедур та термінів, наприклад, *PT* (*Physiotherapie*) або *OT* (*Ergotherapie*).

Особливості словотвору в українській мові реабілітації:

– українська мова також може утворювати складні слова, але частіше використовуються сполучення слів для передачі специфічних термінологічних концепцій. Наприклад, «фізіотерапія» складається зі слів «фізіо-» та «терапія»;

– українська мова активно використовує суфікси для утворення нових слів. Наприклад, суфікс «-терапія» у слові «логопедія» (логопедія) вказує на «терапію»;

– українська мова також використовує префікси для утворення нових слів, але менш активно, ніж німецька. Наприклад, префікс «ре-» у слові «реабілітація» (реабілітація) вказує на «відновлення»;

– іноді українська мова використовує допоміжні слова або залишає зв'язок між словами відкритим для передачі семантики терміна. Наприклад, «реабілітаційна програма» (реабілітаційна програма).

Обидві мови мають свої особливості у словотворенні термінології реабілітації, і це може бути важким завданням для перекладачів, особливо коли стикаються з безеквівалентними термінами або складними конструкціями. Однак, дотримання специфіки медичної термінології та консультації з медичними фахівцями допомагає забезпечити правильний переклад та зрозумілість термінів в обох мовах.

2.4. Засоби вираження частиномовної структури в фаховій мові реабілітації

Висловлюючи поняття і концепції в сфері реабілітації, фахівці та спеціалісти використовують різноманітні засоби виразу частиномовної структури для точного та чіткого спілкування. Ці засоби включають у себе слова, фрази, терміни, синтаксичні конструкції та розділові знаки, які допомагають розрізнити аспекти реабілітації та передати їх усю складність.

У цьому контексті, важливо розглянути такі засоби виразу частиномовної структури, як спеціалізовані терміни, складні іменники, з'єднання слів, а також

використання розділових знаків, таких як кома і тире. Ці засоби допомагають створювати чіткі та структуровані висловлювання, які дозволяють передати медичну та терапевтичну інформацію, а також сприяють ефективній комунікації між фахівцями та пацієнтами в галузі реабілітації.

Частиномовна структура в німецькомовній реабілітації використовується для побудови термінів та фраз, які точно виражають концепції та процедури реабілітації. Засоби вираження частиномовної структури включають в себе різні морфологічні та синтаксичні елементи. Одним з основним засобом вираження частиномовної структури в німецькомовній реабілітації є суфікси та префікси для створення нових слів та термінів, що відображають частини медичних процедур та діагнозів та модифікують існуючі для вираження різних частиномовних структур.

Префікси додаються до початку слова і можуть змінювати його значення або вказувати на певну частиномовну структуру. Наприклад: *un-* (означає відсутність або протилежність): *möglich* (можливий) -> *unmöglich* (неможливий); *wieder-* (означає повторення): *holen* (забрати) -> *wiederholen* (повторити).

Суфікси додаються до кінця слова і також можуть змінювати його значення або вказувати на частиномовну структуру. Наприклад: *-ung* (означає результат або процес): *heilen* (лікувати) -> *Heilung* (лікування); *-keit* (означає абстрактний стан або властивість): *schnell* (швидкий) -> *Schnelligkeit* (швидкість).

Часто в словах використовуються як префікси, так і суфікси для досягнення певної частиномовної структури. Наприклад, *verändern* (змінювати) містить префікс *ver-* (означає зміну) і суфікс *-en* (означає дієслово).

Реабілітація часто вимагає створення нових слів для вираження специфічних понять та концепцій, пов'язаних із фізичною або психічною реабілітацією. Використання суфіксів та префіксів дозволяє створити такі слова, як *Rehabilitation* (реабілітація), *Therapie* (терапія), *Funktionsstörung* (функціональне порушення) тощо.

Суфікси та префікси грають важливу роль у німецькомовній реабілітації, допомагаючи створити спеціалізовану термінологію та виражати різні аспекти фізичного і психічного відновлення.

Герундій (нім. *Gerundium*) – це основний засіб вираження частиномовної структури в німецькомовній реабілітації, а також в багатьох інших видах мовленнєвої діяльності. Він відіграє важливу роль у створенні речень, які виражають дії, події, або стани, пов'язані з реабілітацією та фізичним відновленням. Герундій (іменник, утворений від дієслова) використовується для вираження дії або процесу, що є частиною реабілітаційної програми.

Герундій у німецькій мові утворюється додаванням суфікса *-en* до кореня дієслова. Наприклад, з дієслова *üben* (вправлятися) утворюється герундій *üben* (вправляння).

Герундій використовується для вираження дій, які відбуваються в момент мовлення, або як постійний процес. Він може використовуватися як підмет, додаток, частина складноскладених речень, а також у конструкціях з певними дієсловами.

Герундій також може бути вжитий в пасивному стані для вираження дій, які виконуються над пацієнтами або в рамках реабілітаційних заходів. Розглянемо приклади вживання герундія в реабілітації:

Die Übungen werden von den Patienten gemacht – Вправи виконуються пацієнтами;

Das Üben der Übungen ist wichtig für die Rehabilitation – Вправляння вправ важливо для реабілітації;

Das Gehen ist ein wichtiger Teil der physiotherapeutischen Behandlung – Ходьба є важливою частиною фізіотерапевтичного лікування;

Die Patienten machen Fortschritte durch das regelmäßige Üben der Bewegungen – Пацієнти зробили прогрес завдяки регулярному виконанню рухів.

Отже, герундій є важливим інструментом для формулювання речень, пов'язаних із реабілітацією, і дозволяє точно виражати дії та процеси, які відбуваються у цьому контексті.

У реабілітаційних термінах часто використовуються складні іменники, що поєднують дві частини, щоб точно виразити концепцію. Складні іменники (нім. *zusammengesetzte Substantive*) є основним засобом виразу частиномовної структури в німецькомовній реабілітації, а також в німецькій мові загалом. Вони грають важливу роль у створенні термінології і вираженні понять, пов'язаних з реабілітацією та медичними аспектами фізичного відновлення.

Складні іменники утворюються шляхом об'єднання двох або більше іменників, при цьому перший іменник виступає як прикладна частина, а другий вказує на основний об'єкт чи поняття. Наприклад: *Physiotherapie* (фізіотерапія) – складається з *Physio* (фізіо) та *Therapie* (терапія).

Складні іменники широко використовуються для вираження різних аспектів реабілітації, таких як методи лікування, види терапії, спеціалізовані області тощо. Наприклад: *Ergotherapie* (ерготерапія) – складається з *Ergo* (праця) та *Therapie* (терапія); *Logopädie* (логопедія) – складається з *Logo* (слово) та *Pädie* (діти).

Складні іменники дозволяють докладніше уточнити поняття і виразити специфічні аспекти реабілітації. Наприклад: *Physiotherapie für Sportverletzungen* (фізіотерапія для спортивних травм) у цьому складному іменнику конкретизовано ціль та спеціалізацію фізіотерапії.

Складні іменники допомагають розрізняти різні аспекти реабілітації та пов'язані з нею поняття. Наприклад, *Geriatric* (геріатрія) вказує на галузь медицини, спеціалізовану на лікуванні літніх пацієнтів.

Загалом, складні іменники є важливим елементом мовленнєвого засобу для виразу частиномовних структур у німецькомовній реабілітації та гральній медицині, які дозволяють точно і об'ємно передавати специфіку та різні аспекти цих галузей.

З'єднання слів (синтаксичні конструкції) є одним із основних засобів виразу частиномовної структури в німецькомовній реабілітації. Вони дозволяють структурувати слова та фрази у специфічні конструкції для

передачі складних понять, опису дій та процесів, пов'язаних з фізичним відновленням та реабілітацією. Ось декілька характеристик з'єднання слів:

- німецька мова допускає різні типи синтаксичних конструкцій, такі як підметно-присудкові, додаткові, обставинні та інші, для створення складних з'єднань слів. Це дозволяє виражати різні аспекти реабілітації;

- дозволяють створювати запитання та заперечення, які можуть бути важливими для взаємодії з пацієнтами та іншими фахівцями в галузі реабілітації. Наприклад, *Haben Sie Schmerzen?* (Чи вас болить?) або *Welche Übungen empfehlen Sie?* (Які вправи ви рекомендуєте?);

- дозволяють виокремлювати важливі поняття та інформацію в контексті реабілітації. Наприклад, *Patienten mit akuten Verletzungen benötigen spezielle Betreuung* (Пацієнти з гострими травмами потребують спеціального догляду);

- дозволяють створювати сполучення дієслів і іменників для опису різних процесів та дій, пов'язаних із реабілітацією. Наприклад, *Übungen durchführen* (виконувати вправи) або *Behandlung planen* (планувати лікування);

- дозволяють створювати запитання та заперечення, які можуть бути важливими для взаємодії з пацієнтами та іншими фахівцями в галузі реабілітації. Наприклад, *Welche Übungen empfehlen Sie?* (Які вправи ви рекомендуєте?);

- дозволяють виокремлювати важливі поняття та інформацію в контексті реабілітації. Наприклад, *Patienten mit akuten Verletzungen benötigen spezielle Betreuung* (Пацієнти з гострими травмами потребують спеціального догляду);

- дозволяють створювати сполучення дієслів і іменників для опису різних процесів та дій, пов'язаних із реабілітацією. Наприклад, *Übungen durchführen* (виконувати вправи) або *Behandlung planen* (планувати лікування);

- допомагають уточнити поняття та подробиці реабілітації. Наприклад, *physiotherapeutische Maßnahmen zur Verbesserung der Beweglichkeit* (фізіотерапевтичні заходи для покращення рухливості).

Отже, з'єднання слів у німецькому мовленні дуже важливі для структурування і передачі інформації в реабілітації. Вони дозволяють точно та

чітко виразити поняття та процеси, пов'язані із фізичним відновленням та реабілітацією, що є важливими для розуміння та лікування пацієнтів у цій галузі.

Окремі слова та фрази також відіграють важливу роль в виразі частиномовної структури в німецькомовній реабілітації. Вони використовуються для передачі конкретних інформаційних аспектів та взаємодії з пацієнтами та іншими фахівцями. Ось декілька характеристик окремих слів та фраз:

- велика кількість спеціалізованих слів і термінів, які використовуються для опису процесів, методів та понять у цій галузі. Наприклад, *Physiotherapie* (фізіотерапія), *Rehabilitation* (реабілітація), *Ergotherapie* (ерготерапія) – це ключові слова, що використовуються для позначення певних методів та напрямків реабілітації;

- важливо використовувати точні та фахові терміни для опису різних аспектів стану пацієнта та методів лікування. Наприклад, *Muskelatrophie* (м'язова атрофія), *Bewegungseinschränkung* (обмеження рухів) або *Schmerzmanagement* (управління болем);

- фрази та слова використовуються для опису конкретних лікувальних процедур та фізичних вправ, які пацієнти повинні виконувати в процесі реабілітації. Наприклад, *Übungsplan* (план вправ), *Atemübungen* (дихальні вправи) або *Kräftigungstraining* (тренування м'язів);

- у реабілітації важливо вміти взаємодіяти з пацієнтами та надавати їм інструкції та підтримку. Фрази, такі як *Bitte atmen Sie tief ein und aus* (Будь ласка, глибоко вдихайте і видихайте) або *Halten Sie still* (Залишайтеся нерухомими), допомагають у встановленні комунікації з пацієнтами;

- Слова та фрази також використовуються для створення запитань і заперечень у взаємодії з пацієнтами та іншими фахівцями. Наприклад, *Haben Sie Schmerzen?* (Чи у вас болить?) або *Können Sie das alleine machen?* (Чи ви можете це зробити самостійно?)

Усі ці слова та фрази грають важливу роль в комунікації у сфері реабілітації, допомагаючи передавати точні та важливі інформаційні аспекти, встановлювати контакт з пацієнтами та координувати лікування для досягнення максимального результату.

Кома – це розділовий знак, який грає важливу роль в німецькомовній реабілітації, як і в будь-якому іншому виді мовленнєвої діяльності. Кому використовується для розділення речень та фраз на різні частини, що допомагає виразити частиномовну структуру, розділити фрази, надати зміст тексту та покращити розуміння тексту в контексті реабілітації. декілька характеристик використання коми в німецькій реабілітації:

– кома використовується для розділення елементів переліку, наприклад при наведенні списків реабілітаційних процедур або упражнень. Наприклад: *In der Rehabilitation verwenden wir verschiedene Therapiemethoden, wie Physiotherapie, Ergotherapie, und Logopädie* (У реабілітації ми використовуємо різні методи терапії, такі як фізіотерапія, трудотерапія та логопедія);

– кома використовується для виділення вставних фраз або додаткової інформації. Наприклад: *Die Physiotherapie, die oft bei Muskel- und Gelenkproblemen verwendet wird, ist ein wichtiger Bestandteil der Rehabilitation* (Фізіотерапія, яка часто використовується при проблемах з м'язами та суглобами, є важливою частиною реабілітації);

– кома використовується для розділення підмету та присудка в складних реченнях, підсилюючи зрозуміння структури речення. Наприклад: *Die Rehabilitation, die von einem qualifizierten Team durchgeführt wird, dauert in der Regel mehrere Wochen* (Реабілітація, яку проводить кваліфікована бригада, зазвичай триває кілька тижнів);

– кома дозволяє додавати уточнення та подробиці до інформації, що вже надана, і покращує зрозуміння тексту. Наприклад: *Die Rehabilitation, ein Prozess zur Wiederherstellung der körperlichen Gesundheit, erfordert Geduld und Engagement* (Реабілітація, процес відновлення фізичного здоров'я, вимагає терпіння та відданості);

– кому також використовується для розділення питань та виразів запитів. Наприклад: *Können Sie mir bitte sagen, welche Übungen für meine Rehabilitation empfohlen werden* (Скажіть, будь ласка, які вправи рекомендуються для реабілітації).

Отже, кома є важливим засобом виразу частиномовної структури в німецькомовній реабілітації, оскільки він сприяє чіткому розділенню речень та фраз, робить текст більш зрозумілим та виразним, і допомагає досягнути якісної комунікації в цій галузі.

Дужки не є основним засобом виразу частиномовної структури в німецькомовній реабілітації, проте вони можуть бути використані для додавання додаткової інформації або вираження пояснень в тексті. Дужки дозволяють виділити певну частину тексту для підсилення її значення, уточнення або вставки додаткової інформації.

Дужки можуть бути використані для уточнення або пояснення певних термінів, понять чи термінології. Наприклад: *Die Rehabilitation (Wiederherstellung der Gesundheit) erfordert Zeit und Geduld* (Реабілітація (відновлення здоров'я) вимагає часу і терпіння).

Дужки можуть слугувати для вставки додаткової інформації, яка допомагає роз'яснити поняття або надати контекст. Наприклад, *Physiotherapie (körperliche Therapie) spielt eine entscheidende Rolle in der Rehabilitation* (Вирішальну роль у реабілітації відіграє фізіотерапія (лікувальна фізкультура)).

Дужки можуть бути використані для виділення вставних фраз або слів, що роблять текст більш зрозумілим. Наприклад, *Die Rehabilitation (einschließlich Physiotherapie) ist entscheidend für die Genesung* (Реабілітація (включаючи фізіотерапію) має вирішальне значення для одужання).

Дужки можуть бути використані для виправлення помилок або недоліків у тексті. Наприклад, якщо слово було написано неправильно, можна вставити правильне написання в дужках: *Die Therapie in diesem Zentrum (Rehabilitationszentrum) ist sehr effektiv* (Терапія в цьому центрі (реабілітаційному центрі) дуже ефективна).

Отже, хоча дужки не є головним засобом виразу частиномовної структури в німецькій мові, вони можуть бути корисними для вставки та виділення додаткової інформації, уточнень чи пояснень в тексті, що полегшує розуміння і покращує ясність комунікації в реабілітаційному контексті.

Тире – це не основний засіб виразу частиномовної структури в німецькій мові, але воно може бути використано для розділення тексту або виділення певних фраз або частин речення, що додає додатковий контекст або підсилює значення в реабілітаційному контексті. Ось декілька ситуацій, де тире може бути корисним:

– тире може бути використано для виділення певних фраз, слів чи понять, що робить їх більш помітними в тексті. Наприклад: *Die Rehabilitation - ein wichtiger Schritt zur Genesung - erfordert Zeit und Geduld* (Реабілітація - важливий крок до одужання - вимагає часу і терпіння);

– тире може бути використано для розділення довгих речень або фраз на більш зрозумілі компоненти. Наприклад: *Die Rehabilitation beginnt - nach einer ärztlichen Untersuchung - mit einer genauen Diagnose* (Реабілітація починається - після медичного огляду - з точного діагнозу);

– тире може бути використано для уточнення часових рамок або тимчасових відношень. Наприклад: *Die Rehabilitation - die in der Regel mehrere Wochen dauert - ist ein wichtiger Schritt zur Genesung* (Реабілітація – яка зазвичай триває кілька тижнів – є важливим кроком до одужання);

– тире може бути використано для додавання пояснень або ілюстрацій до певних аспектів реабілітації. Наприклад: *Die Physiotherapie - eine Form der Bewegungstherapie - ist entscheidend für die Genesung* (Фізіотерапія - форма лікувальної фізкультури - має вирішальне значення для одужання);

– тире може бути використано для додавання додаткової інформації або уточнень до теми, пов'язаної з реабілітацією. Наприклад: *Die Rehabilitation - inklusive Physiotherapie, Ergotherapie und Logopädie - spielt eine entscheidende Rolle in der Genesung* (Реабілітація - включаючи фізіотерапію, ерготерапію та логопедію - відіграє вирішальну роль у відновленні).

Хоча тире не є найбільш поширеним розділовим знаком для виразу частиномовної структури в німецькому мовленні, воно може бути використано для покращення структури та зрозуміння тексту в контексті реабілітації.

Отже, засоби вираження частиномовної структури допомагають створювати терміни, які є чіткими та точними в описі реабілітаційних процедур та методів. Вони є важливою частиною медичної термінології та допомагають фахівцям у реабілітаційній галузі ефективно спілкуватися та передавати інформацію

Засоби виразу частиномовної структури в фаховій мові реабілітації відіграють важливу роль у точному та ефективному спілкуванні між медичними фахівцями, терапевтами, пацієнтами та іншими учасниками процесу фізичного відновлення. Висновки щодо цих засобів включають наступне:

- в реабілітації використовується багато спеціалізованих термінів і термінології для опису різних аспектів фізичного відновлення. Ці терміни дозволяють точно передати медичну інформацію та процеси реабілітації;

- складні іменники використовуються для створення специфічних понять та підкреслення важливих аспектів реабілітації, що допомагає структурувати інформацію та сприяє ясній комунікації;

- з'єднання слів дозволяють створювати різні синтаксичні конструкції для опису процесів, методів та понять у реабілітації, що покращує ясність та точність виразу;

- розділові знаки (коми, дужки, тире) використовуються для розділення речень та фраз, уточнення понять, додавання пояснень та роблять текст більш зрозумілим

Загалом, ці засоби допомагають передати важливу інформацію в реабілітації, структурувати висловлювання та зробити їх більш зрозумілими для усіх учасників процесу фізичного відновлення. Використання спеціалізованих термінів, складних іменників, з'єднань слів та розділових знаків

є важливими аспектами ефективної комунікації в галузі реабілітації, що сприяє досягненню кращих результатів у лікуванні та фізичному відновленні пацієнтів.

ВИСНОВКИ

Термін «реабілітація» вживається для позначення специфічного поняття у сфері відновлення здоров'я та адаптації людей, які мають проблеми у фізичному або психологічному плані. Аналізуючи групу термінів, пов'язаних між собою на різних рівнях – понятійному, лексико-семантичному, словотвірному та граматичному, ми можемо розглядати їх як систему термінів у галузі реабілітації.

Оскільки на сучасному етапі працюють фахівці з різних областей, щоб допомогти тим, хто постраждав від війни, сучасна терміносистема реабілітації включає терміни з медичної, соціальної, психологічної, фізичної терапії, ерготерапії та реабілітації військових.

Реабілітаційний термін, як вислів у спеціальній області знань, відображає результати досвіду та практичної діяльності різних фахівців, таких як протезист, хірург, травматолог, психотерапевт і реабілітаційний фахівець.

Теоретичні основи реабілітаційної термінології є ключовими для забезпечення ефективної та якісної реабілітації та фізичного відновлення. Вони відіграють роль у підвищенні рівня комунікації, стандартизації догляду та покращенні якості життя пацієнтів у цій важливій галузі медицини.

Класифікація німецьких та українських реабілітаційних термінів відбувається за змістовними та формальними критеріями, які не завжди взаємозамінні, оскільки приналежність до однієї групи в межах змістовної класифікації не виключає можливості формальної класифікації тих самих термінів.

За змістом реабілітаційні терміни можна розділити відповідно до галузей реабілітації на наступні категорії:

- терміни, що передбачено переважно для фізичної реабілітації (це вид відновлення, який включає різноманітні фізичні методи впливу на організм),
- терміни, характерні для медичної реабілітації,
- терміни, які є типовими для соціально-психологічної реабілітації,

– терміни, що використовуються в реабілітації військових та осіб, які постраждали від війни (наприклад, у сфері протезно-ортопедичної реабілітації).

Поповнення термінології в галузі реабілітації німецькою та українською мовами відбувається за допомогою традиційних морфологічних, синтаксичних та морфолого-синтаксичних засобів. При формуванні реабілітаційних термінів часто використовується конверсія, компонування основ та аббревіація.

Характерною рисою німецької та української реабілітаційної термінології є велика кількість термінів-епонімів, що обов'язково містять власні назви, які під час перекладу часто транскрибуються або транслітеруються.

Основними характеристиками реабілітаційних термінів є їхня однозначність та лаконічність. Частиномовний аналіз свідчить про те, що основною складовою у фахових текстах з реабілітації є іменникові частини мови, оскільки вони визначають, ідентифікують та характеризують певні особи, дії та явища, що є специфікою цієї галузі.

Словотвірні та частиномовні особливості німецької та української фахової мови реабілітації відображають важливі відмінності та схожості між цими двома мовами у специфічних галузях фізичного відновлення та медичної реабілітації. Висновок щодо словотвірних особливостей включає наступне:

– як у німецькій, так і в українській мовах, фахова мова реабілітації використовує багато специфічних термінів та термінології. Обидві мови розробляють свою власну специфічну лексику для опису процесів, методів та понять у цій галузі.

– у німецькій мові типово використовуються складні іменники, які об'єднуються разом для створення нових термінів та понять, що може зробити їх довшими та більш складними. Українська мова також використовує складні іменники, але може бути менш схильною до подібних конструкцій;

– обидві мови використовують з'єднання слів для створення складних фраз та технічних конструкцій. У німецькій мові це може бути особливо звичайним засобом створення специфічних висловлювань;

– у реабілітаційній термінології української та німецької мови можуть спостерігатися взаємний вплив інших європейських мов, особливо англійської. Запозичення англійських термінів стає більш поширеним для опису нових методів та технологій у реабілітації.

Усі ці особливості відображають специфіку кожної мови та їхню адаптацію до потреб фахового спілкування в сфері реабілітації. Зрозуміння та використання цих особливостей допомагають покращити ефективність комунікації та забезпечити високу якість догляду за пацієнтами у галузі фізичного відновлення.

Усі ці частиномовні особливості відображають специфіку кожної мови та їхню адаптацію до потреб фахового спілкування в сфері реабілітації. Зрозуміння та використання цих особливостей допомагають покращити ефективність комунікації та забезпечити високу якість догляду за пацієнтами у галузі фізичного відновлення.

Для подальших досліджень слід звернутися до глибокого аналізу особливостей перекладу реабілітаційних термінів індогерманських мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бардакова О. О. Дієслівні одиниці з першими наголошуваними відокремлюваними словотворчими компонентами в сучасній німецькій мові (на матеріалі медичної термінології). *Наукові записки [Національного університету Острозька академія]. Серія філологічна*. Острог, 2009. Вип. 11. С. 110–115.
2. Бардакова О. Семантичний аспект дієслівних одиниць-медичних термінів із словотворчим компонентом *ein*. *Наукові записки Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград, 2011. Вип. 95, ч. 2. С. 461–466. URL: <https://bit.ly/3pMwlQk> (дата звернення: 13.01.2023).
3. Бовкіт Х. І., Мельник М. М. Соматичні фразеологізми при вивченні німецької мови студентами спеціальності «фізична реабілітація». *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Серія філологічна*. Острог, 2013. Вип. 34. С. 27–29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2013_34_12 (дата звернення: 06.04.2023).
4. Бонецька Н. Латинізми в сучасній німецькій медичній термінології. *Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень* : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. студ. і асп. (14-15 трав. 2014 р.) / М-во освіти і науки України, Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Наук. т-во студ. і асп. ; [оргком. конф.: І. Я. Коцан та ін.]. Луцьк, 2014. Т. 3. С. 108–110.
5. Валецька, В. Німецькомовні реабілітаційні терміни. *Scripta manent: молодіжний наук. вісн.* Луцьк, 2023. Вип. 10. С. 18–21.
6. Васильовська І. Сучасний стан і проблеми української медичної термінографії. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної* : зб. наук. пр. / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка ; [редкол.: І. Кочан та ін.]. Львів, 2017. Вип. 13. С. 116–121.
7. Вацеба О., Герцик М., Герцик А. До питання понятійного тлумачення спеціалізованих термінів в освітньо-професійній сфері фізичної реабілітації. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві* : зб. наук. пр. Луцьк, 2002. С. 13–15.

8. Ворона І., Саварин Т. Латинсько-грецькі запозичення у німецькій медичній термінології. *Актуальні питання іноземної філології*. 2018. № 18. С. 46–52.
9. Галицька О., Валецька В. Терміни сучасної німецької фахової мови реабілітації. *Проблеми гуманітарних наук. Серія «Філологія»*. Луцьк, 2023. Вип. 53. С. 18–25.
10. Германович Г. Дослідження медичної термінології в наукових працях кінця ХХ - початку ХХІ століть. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна* : зб. наук. пр. / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка ; [редкол.: Т. Салига та ін.]. Львів, 2020. Вип. 72. С. 43–49.
11. Герцик А. М. Визначення поняття «технологія» у фізичній реабілітації. *Фізична активність, здоров'я і спорт*. 2016. № 1. С. 32–34.
12. Герцик А. М. Теоретико-методичні основи фізичної реабілітації / фізичної терапії при порушеннях діяльності опорно-рухового апарату: монографія. Львів : ЛДУФК, 2018. 388 с.
13. Голянич М., Стефурак Р., Бабій І. Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія. Івано-Франківськ : [б. в.], 2011. 268 с.
14. Дмитренко О. В., Дяченко А. А. Англiцизми у спортивному дискурсі німецької мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. Одеса, 2021. № 51, т. 3. С. 25–28. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v51/part_3/6.pdf (дата звернення: 16.02.2023).
15. Дубогай О. Д., Тучак А. М., Костікова С. Д., Єфімов А. О. Основні поняття і терміни оздоровчої фізичної культури та реабілітації. Луцьк: Надстир'я, 1998. 104 с.
16. Дубогай О. Д., Альошина А. І., Лавринюк В. Є. Основні поняття й терміни здоров'язбереження та фізичної реабілітації в системі освіти : навч. посіб. для студ. ВНЗ : [словник] / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2011. 296 с.

17. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: семант. та соціолінгвіст. аспекти: монографія. Київ: Вид. дім «KM Academia», 2000. 218 с.
18. Жовтобрюх Н. Становлення української медичної термінології. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства* : (зб. наук. пр.) / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Ужгород. нац. ун-т ; [відп. ред. І. Сабадош]. Ужгород, 2012. Вип. 17. С. 25–29.
19. Калашник В. Проблеми перекладу медичної термінології. *Людина та образ у світі мови* : вибр. ст. / В. С. Калашник ; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна ; [упоряд.: Галина Губарева, Роман Трифонов, Олена Якименко]. Харків, 2011. С. 328–333.
20. Каптуренко О. В., Саплін Ю. Ю. Визначення міжмовних термінологічних відповідників як чинник перекладу медичних текстів. *Держава та регіони. Сер.: Гуманітарні науки*. 2012. № 2. С. 80–85.
21. Карабан В. І. Переклад англійської наукової та технічної літератури : Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі : навч. посіб. Ч. 2. Вінниця : Нова книга, 2002. 562 с.
22. Карпик О. В. Суфіксальні дієслова з запозиченими твірними основами в німецькій медичній термінології. *Актуальні проблеми романо-германської філології* : матеріали III міжнар. наук.-практ. семінару / М-во освіти і науки України, Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Ін-т інозем. філології ; [уклад.: О. М. Белих, О. М. Галапчук-Тарнавська, Г. М. Цимбалюк]. - Луцьк, 2014. - С. 196-198.
23. Карпінська Т. Г. Фізична реабілітація : навч. посіб. Ч. 2 (для студ. медичного факультету вищ. навч. закл.). Львів : ЛМІ, 2011. 121 с.
24. Кияк Т. Р. Фахові мови та проблеми термінознавства. *Нова філологія* : зб. наук. праць. Запоріжжя : ЗНУ, 2007. № 27. С. 203–208.
25. Кияк Т. Р. Функції та переклад термінів у фахових текстах. *Вісник Житомирського державного ун-ту імені Івана Франка*. 2007. № 32. С. 104–108.

26. Клапчук В. В., Мирненко А. О., Пономарьов Д. А. Комплексна фізична реабілітація людей похилого віку у ранні терміни після інсульту. *Спортивна медицина і фізична реабілітація*. 2019. № 1. С. 113–118.
27. Коваль Р. С. Аббревіатури в термінології реабілітації. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики*. Чернівці, 2016. Вип. 11–12 (ч. 1). С. 272–276.
28. Коваль Р. С. Запозичення в термінології реабілітації. *Наук. записки Вінницького держ. пед. ун-ту ім. М. Коцюбинського*. Сер. Філологія : зб. наук. пр. Вінниця, 2015. Вип. 22. С. 21–27.
29. Коваль Р. С. Методи дослідження термінології реабілітації. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки*. Серія: Філологічні науки : Мовознавство. Луцьк, 2017. Вип. 3. С. 386–391.
30. Коваль Р. С. Проблеми уніфікації та стандартизації термінології реабілітації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. Одеса, 2016. № 22. С. 98–101. URL: <http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v22/Filologi22.pdf#page=98> (дата звернення: 16.05.2023). – Назва з екрана.
31. Коваль Р. С. Терміни на позначення понять фізичної і медичної реабілітації у французькій та українській мовах : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17 / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2019. 20 с.
32. Коваль Р. С. Топоніми в термінології фізичної й медичної реабілітації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. Одеса, 2015. Вип. 15(2). С. 60–62. – URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2015_15\(2\)__20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2015_15(2)__20) (дата звернення: 16.05.2023).
33. Коваль Р. С., Романчук О.В. Французька мова для студентів напряму підготовки «здоров'я людини»: [навч. посіб.]. Львів: Компанія «Манускрипт», 2013. 191 с.

34. Короткий тлумачний словник української мови : близько 6750 сл. / уклад.: Д. Г. Гринчишин, В. Л. Карпова, І. М. Керницький [та ін.] ; за ред. Д. Г. Гринчишина. 2-е вид., перероб. і допов. Київ : Рад. шк., 1988. 320 с.
35. Костенко В. Г. Особливості сучасної медичної термінології. *Сучасні дослідження з іноземної філології* : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Ужгород. нац. ун-т, Ф-т романо-герм. філології ; [відп. ред. М. П. Фабіан]. Ужгород, 2012. Вип. 10. С. 291–298.
36. Кравченко А. І., Лянной Ю. О., Купина В. В. Медико-біологічна та реабілітаційна термінологія для студентів спеціальностей «Фізична реабілітація», «Фізична культура» : навч. посіб. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2002. 212 с.
37. Кукса В. Сутність фізичної реабілітації. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2001. № 1. С. 46–51.
38. Курбаль-Грановська О. О. Термінологічні композити на позначення хвороб українською, англійською та німецькою мовами: зіставний аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. Одеса, 2021. Вип. 49(1). С. 102–105. – URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2021_49\(1\)__27](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2021_49(1)__27) (дата звернення: 16.05.2023).
39. Лянной Ю. О., Кукса Н. В. Професійна підготовка майбутніх магістрів з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах: поняттєво - термінологічний аспект. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 9 (53). С. 307–309.
40. Марченко О. К. Фізична реабілітація хворих із травмами та захворюваннями нервової системи : навч. посіб. К. : Олімп. Літ-ра, 2006. 196 с.
41. Медична та соціальна реабілітація : навч. посіб. / за заг. ред. І. Р. Мисули, Л. О. Вакуленко. Тернопіль: ТДМУ, 2005. 402 с.
42. Мерзлікіна О., Гузій О. Тлумачний словник термінів і словосполучень фізичної реабілітації. Львів : [б. в.], 2002. 48 с.

43. Мисловська Л., Пилипів О. Семантичні процеси в латинській медичній термінології. *Вісник Державного університету «Львівська політехніка»* : матеріали 5-ї Міжнар. наук. конф. СловоСвіт'2000 / М-во освіти України ; [відп. за вип.: Р. Рожанківський, Г. Вознюк]. Львів, 2000. № 402 : Проблеми української термінології. С. 209–211.
44. Мухін В. М. Фізична реабілітація : підручник. К. : Олімп. л-ра, 2009. 448 с.
45. Осадча Ю. Б. Особливості функціонування й сутності характеристики арабської медичної термінології. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики* : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка ; [відп. ред. Н. М. Корбозерова]. Київ, 2009. Вип. 16. С. 361–368.
46. Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П. Українське термінознавство : підруч. для студ. гуманіт. спец. ВНЗ. Львів : Світ, 1994. 216 с.
47. Перхач Р. Т. Переклад німецьких медичних термінів-епонімів із компонентом синдром на українську мову. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки* / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки ; [редкол.: Г. Л. Аркушин та ін.]. Луцьк, 2011. № 6 : Філологічні науки. Мовознавство, Ч. 2. С. 184–188.
48. Петрух Л. Стан української мови, фармацевтичної та медичної термінології на початку третього тисячоліття. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»* / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Львівська політехніка" ; відп. ред. Левко Полюга. Львів, 2002. № 453 : Проблеми української термінології. С. 270–274.
49. Пилипів О., Мисловська Л. Основи латинської медичної термінології : навч. посіб. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2012. 252 с.
50. Пласкунова С. Р., Гоян А. І. Вживаність неологізмів періоду пандемії в сучасній німецькомовній пресі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. Одеса, 2023. № 59, т. 3. С. 24–

27. – URL: http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v59/part_3/Filologi59_3.pdf#page=16 (дата звернення: 16.05.2023). – Назва з екрана.

51. Плисак Д. В. Медичний терміноконцепт: поняття, структура, семантика. *Функциональная лингвистика*. 2012. № 4. С. 126–128.

52. Помірко Р. С., Коваль Р. С., Романчук О. В., Тиравська О. І. Французько-український та українсько-французький словник термінології фізичної та реабілітаційної медицини / за ред. Р. С. Помірка. Львів: Галицька видавн. спілка, 2019. 236 с.

53. Приступа Є. Н., Вовканич А. С. Роль і місце фахівця з фізичної реабілітації в системі охорони здоров'я населення. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту* / Харків. обл. відділ нац. Олімп. ком-ту України. Харків, 2011. С. 92–96.

54. Радиш Я. Ф., Соколова О. М. Медична реабілітація українських військовослужбовців, що постраждали в результаті бойових дій. Інвестиції: практика та досвід. 2014. № 24. С. 152–155.

55. Романова О., Стебунова А., Холодарьова О. Роль термінології в медичній освіті. *Вісник Державного університету «Львівська політехніка»* : матеріали 5-ї Міжнар. наук. конф. СловоСвіт'2000 / М-во освіти України ; [відп. за вип.: Р. Рожанківський, Г. Вознюк]. Львів, 2000. № 402 : Проблеми української термінології. С. 212–213.

56. Самолисова О. Ніколаєва А. Поняття «термінологія» та деякі аспекти українського медичного термінотворення. *Українська термінологія і сучасність*. К., 2005. Вип. VI. С. 201–204.

57. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2010. 844 с.

58. Сизонов Д. Ю. Термін у системі та поза нею: особливості функціонування медичної термінології в мас-медіа. *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство*. 2011. №1. С. 393–400.

59. Скороходько Е. Ф. Термін у науковому тексті (до створення терміноцентричної теорії наукового дискурсу) : монографія. К., 2006. 99 с.
60. Соколова О. М., Васюк Н. О., Радиш Я. Ф. Реабілітація військовослужбовців: термінологія, класифікація, принципи та особливості (до проблеми державного регулювання реабілітації особового складу Збройних Сил України). *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 23. С. 148–155.
61. Сучасні стандарти та критерії в галузі реабілітаційної медицини / ред. В. П. Лисенюк. К. : НМУ, 2001. 71 с.
62. Харик О. В. Епонімічна складова медичної термінології. *Мовні і концептуальні картини світу* : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка ; [відп. ред. А. Д. Бєлова]. Київ, 2015. Вип. 2 (53). С. 330–335.
63. Шеремет Д. В. Порівняльно-типологічний аналіз абревіатур в англійській та українській медичній термінології. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки* / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки ; [редкол.: Г. Л. Аркушин та ін.]. Луцьк, 2011. № 5 : Філологічні науки. Мовознавство, Ч. 1. С. 203–205.
64. Danylevych M., Koval R., Ivanytska B., Kazimova Y. Traction concept «rehabilitation» in the French medicine system. *World Science*. 2019. 5(45), Vol. 2. P. 4–6. Doi: 10.31435/rsglobal_ws/31052019/6511.
65. Fluck H.-R. *Fachsprachen: Einführung und Bibliographie* Tübingen, Basel : F.Frank Verlag, 1996. 361 S.
66. *Grundlagen der Rehabilitationswissenschaften* / Bengel, Jürgen / Koch, Uwe (Hg.). Berlin, Heidelberg: Springer, 2000. 304 S.
67. Hoffmann L. *Fachsprachen als Subsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft*. Berlin ; New York, 1988. 1. Teilbd. S. 189–199.
68. Keller N. Übersetzen medizinischer Fachtexte am Beispiel des Sprachenpaars Englisch-Deutsch. *Panacea*. 2011. 12(34). 230-234.

69. Zschieck M. Rehabilitation in der Ukraine. Im Krieg wieder laufen lernen. URL: <https://de.linkedin.com/in/marco-zschieck-5a978515a>.
70. Mittag O., Welti F. Medizinische Rehabilitation im europäischen Vergleich und Auswirkungen des europäischen Rechts auf die deutsche Rehabilitation. *Bundesgesundheitsbl* 60. 2017. S. 378–385.
71. Pomirko R., Koval R., Romanchuk O., Cherkhava O., Bazyliak N. A vocabulary of physical and rehabilitation medicine in French and Ukrainian – the comparative analysis [Le vocabulaire de la médecine physique et de readaptation en français et en ukrainien: l'analyse comparative]. *XLinguae*. 2019. Vol. 12, Issue 1XL. January. P. 109–127. DOI: 10.18355/XL.2019.12.01XL.09.
72. Post-stroke rehabilitation: Clinical practice guideline, No. 16 / G. E. Gresham, P. W. Duncan, W. B. Stason et al. Rockville, MD: U.S. Department of Health and Human Services, 1995. 248 p.
73. Valetska V. Learning and Teaching: after War and in times of Peace. «Learning & Teaching: after War and during. Peace»: Conference Proceedings of II International Scientific & Practical Conference, Kharkiv, Ukraine, 10 November, 2023. С. 173.
74. World Health Organization (WHO). International classification of impairments, disabilities, and handicaps (ICIDH). Geneva: WHO, 1980. 175 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

75. Закон України Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні || від 06.10.2005р. № 2961-IV (редакція 01.07.2022 р.).
76. Тлумачний словник іншомовних слів / авт.-уклад. О. М. Сліпущко. К. : Школа, 2006. 288 с.
77. Bengel J., Koch U. Definition und Selbstverständnis der Rehabilitationswissenschaften. Grundlagen der Rehabilitationswissenschaften / Bengel, Jürgen / Koch, Uwe (Hg.). Berlin, Heidelberg: Springer, 2000. S. 3–18.

78. Köllner V. Grundlagen der Rehabilitation in der Deutschen Rentenversicherung. 2021. October 2022. Conference: Vorlesung Sozialmedizin Homburg. 35 S. URL: https://www.researchgate.net/publication/364651935_Grundlagen_der_Rehabilitation_in_der_Deutschen_Rentenversicherung (дата звернення: 01.01.2023).
79. Medizinische Rehabilitation: Wie sie Ihnen hilft. Stand 01.09.2022. Aufl. 17. 28 S.
80. Steiner K., Leuprecht E., Egger-Subotitsch A., Dolezal K., Reschauer G., Angermann A., Weber M. E. Praxishandbuch: Methoden in der beruflichen Rehabilitation. Wien : ams, 2006. 171 S. URL: https://abif.at/files/pub/46_Praxishandbuch_Reha.pdf (дата звернення: 01.01.2023).
81. Weis J. Interventionsmethoden in der Rehabilitation. In Bengel, Jürgen / Koch, Uwe (Hg.): Grundlagen der Rehabilitationswissenschaften. Berlin, Heidelberg: Springer, 2000. S. 121-138.

ДОДАТКИ
СЛОВНИК ВЖИВАНИХ СЛІВ

Beratung –консультування;
Beweglichkeit – рухливість;
Diagnose – діагноз;
Dosierung – дозування;
Ergotherapeutin – ерготерапевтика;
Ergotherapie – ерготерапія;
Faszientherapie – фасціотерапія;
Geriatric – геріатрія;
Inklusion – інклюзія;
Krankheit – захворювання;
Logopädie – логопедія;
Lymphdrainage – лімфодренаж;
Lympho-knoten – лімфовузол,
Motivation – мотивація;
Orthopädie – ортопедія;
Physiotherapie – фізіотерапія;
Praktikum – практика;
Rehabilitation – реабілітація;
Selbstständigkeit – самостійність;
Stottern – заїкання;
Therapie – терапія;
Elektrotherapie – електротерапія;
Massage – масаж;
Osteopathie – остеопатія;
Physiotherapie – фізіотерапія.

СЛОВНИК ВЖИВАНИХ СЛОВСПОЛУЧЕНЬ І РЕЧЕНЬ

Arbeitsplatzanpassung – адаптація робочого місця;

Asthenisches Syndrom – астеничний синдром;

Atemübungen – дихальні вправи;

Aufmerksamkeitsdefizit-Hyperaktivitätsstörung – розлад дефіциту уваги та гіперактивності;

Autismus-Spektrum-Störung – розлад спектра аутизму;

Behandlung planen – планувати лікування;

Bewegungsbehandlung – лікування руху;

Bewegungseinschränkung – обмеження рухів;

Bewegungstherapie – рухова терапія;

Blutdruck – кров'яний тиск;

Cerebralparese – церебральний парез;

Das Gehen ist ein wichtiger Teil der physiotherapeutischen Behandlung – ходьба є важливою частиною фізіотерапевтичного лікування;

Das Üben der Übungen ist wichtig für die Rehabilitation – вправління вправ важливо для реабілітації;

die Nüchternblutzuckerwerte – вміст в крові глюкози на серце;

Die Patienten machen Fortschritte durch das regelmäßige Üben der Bewegungen – пацієнти зробили прогрес завдяки регулярному виконанню рухів;

Die Physiotherapie - eine Form der Bewegungstherapie - ist entscheidend für die Genesung – фізіотерапія - форма лікувальної фізкультури - має вирішальне значення для одужання.

Die Physiotherapie, die oft bei Muskel- und Gelenkproblemen verwendet wird, ist ein wichtiger Bestandteil der Rehabilitation – фізіотерапія, яка часто використовується при проблемах з м'язами та суглобами, є важливою частиною реабілітації;

Die Rehabilitation - die in der Regel mehrere Wochen dauert - ist ein wichtiger Schritt zur Genesung – реабілітація – яка зазвичай триває кілька тижнів – є важливим кроком до одужання;

Die Rehabilitation - ein wichtiger Schritt zur Genesung - erfordert Zeit und Geduld – реабілітація - важливий крок до одужання - вимагає часу і терпіння;

Die Rehabilitation (einschließlich Physiotherapie) ist entscheidend für die Genesung – реабілітація (включаючи фізіотерапію) має вирішальне значення для одужання;

Die Rehabilitation beginnt - nach einer ärztlichen Untersuchung - mit einer genauen Diagnose – реабілітація починається - після медичного огляду - з точного діагнозу;

Die Rehabilitation, die von einem qualifizierten Team durchgeführt wird, dauert in der Regel mehrere Wochen – реабілітація, яку проводить кваліфікована бригада, зазвичай триває кілька тижнів;

Die Rehabilitation, ein Prozess zur Wiederherstellung der körperlichen Gesundheit, erfordert Geduld und Engagement – реабілітація, процес відновлення фізичного здоров'я, вимагає терпіння та відданості;

Die Therapie in diesem Zentrum (Rehabilitationszentrum) ist sehr effektiv – терапія в цьому центрі (реабілітаційному центрі) дуже ефективна;

Die Übungen werden von den Patienten gemacht – вправи виконуються пацієнтами;

Einnahmezeitpunkt – час прийому (ліків);

Entwicklung neuer Therapieansätze in der Rehabilitation – розробка нових підходів до терапії в реабілітації;

Entwicklungsneurologische Therapie – розвиваюча неврологічна терапія;

Erfolgsaussichten – шанси на успіх

Ergänzende und alternative Therapien – доповнюючі та альтернативні терапії

Ergotherapie Ausbildung – підготовка з ерготерапії;

Evaluierung der Wirksamkeit von Rehabilitationsmaßnahmen – оцінка ефективності реабілітаційних заходів;

Fernbehandlungsverbot – заборона на дистанційну лікарську допомогу;

Funktionsstörung – функціональне порушення;

Funktionstraining – функціональне тренування;

Gedächtnistraining – тренування пам'яті;

In der Rehabilitation verwenden wir verschiedene Therapiemethoden, wie Physiotherapie, Ergotherapie, und Logopädie – у реабілітації ми використовуємо різні методи терапії, такі як фізіотерапія, трудотерапія та логопедія;

Kälte- und Wärmetherapie – терапія холодом та теплом;

Können Sie mir bitte sagen, welche Übungen für meine Rehabilitation empfohlen werden – скажіть, будь ласка, які вправи рекомендуються для реабілітації;

Körpertherapie – тілесна терапія;

Kräftigungstraining – тренування м'язів;

Krafttraining – силове тренування;

Krankengymnastik – лікувальна гімнастика;

Krankengymnastik – лікувальна гімнастика;

Krankenversicherung – медичне страхування;

Langzeitwirkungen von Rehabilitationsmaßnahmen – довгострокові ефекти реабілітаційних заходів;

Logopädie Studium – навчання у логопедії;

Magnetresonanztomographie – магнітно-резонансна томографія;

manuelle Therapie – ручна терапія;

Medizinische Trainingstherapie – медична тренувальна терапія;

Motorische Rehabilitation» (моторна реабілітація)

Multiple Sklerose – розсіяний склероз;

Muskelatrophie – м'язова атрофія;

Nachsorge» (післялікувальна опіка

Nebenwirkungen – побічні ефекти

Operation – хірургічне втручання;

Patienten mit akuten Verletzungen benötigen spezielle Betreuung – пацієнти з гострими травмами потребують спеціального догляду;

Pflegerpersonal – медичний персонал

Phoniatisch-Pädaudiologische Therapie – фоніатрична та педаудіологічна терапія;

Physiotherapeutische Maßnahmen zur Verbesserung der Beweglichkeit – фізіотерапевтичні заходи для покращення рухливості;

Physiotherapie (körperliche Therapie) spielt eine entscheidende Rolle in der Rehabilitation – вирішальну роль у реабілітації відіграє фізіотерапія (лікувальна фізкультура);

Physiotherapie für Sportverletzungen – фізіотерапія для спортивних травм;

Propriozeptive neuromuskuläre Fazilitation – пропріоцептивна нейром’язова стимуляція;

Psychosoziale Aspekte in der Rehabilitation – психосоціальні аспекти в реабілітації;

Psychosoziale Unterstützung – психосоціальна підтримка;

Pulsfrequenz – частота пульсу;

Qualitätssicherung in der Rehabilitation – забезпечення якості в реабілітації;

Reflex-bogen – рефлєкторна дуга;

Rehabilitationsmedizin – реабілітаційна медицина

Rehabilitationsmedizin – реабілітаційна медицина;

Rehabilitationsmedizin – реабілітаційна медицина;

Rehabilitationsplan – план реабілітації

Rehabilitationwissenschaften – науки про реабілітацію;

Rehabilitationszentrum – реабілітаційний центр;

Rehabilitationszentrum – центр реабілітації;

Reintegration in den Arbeitsmarkt» (реінтеграція на ринок праці

Schädel-Hirn-Trauma – травма черепа і головного мозку;

Schmerzmanagement – управління болю;

Sensomotorische Therapie – сенсомоторна терапія;

Social Rehabilitation – Соціальна реабілітація;

Sozialarbeiter – соціальний працівник

Soziale Integration» (соціальна інтеграція

Sportmedizin – спортивна медицина;
Sprachbehandlung – лікування мови;
Studium der Physiotherapie – навчання у фізіотерапії;
Technologie in der Rehabilitation – технології в реабілітації;
Therapeutische Übungen – терапевтичні вправи;
Therapiefortschritt – прогрес терапії;
Transitorische ischämische Attacke – транзиторна ішемічна атака;
Traumatische Hirnverletzung – травматична травма головного мозку;
Übungen durchführen – виконувати вправи;
Übungsplan» – план вправ;
Verhärtung des Körpers – загартовування організму;
Weiterbildung – професійне навчання.

АНОТАЦІЯ

Валецька Вікторія. Німецькомовні терміни галузі реабілітації. Рукопис.

Кваліфікаційна робота магістра спеціальності «035 Філологія» освітньо-професійна програма «Мова і література (німецька). Переклад». Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк 2023.

Кваліфікаційна робота магістра складається з вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Перший розділ «Теоретичні основи реабілітаційної термінології» присвячений вивченню теоретичних аспектів термінології, пов'язаної з реабілітацією. Реабілітація визначається як комплексний процес відновлення фізичних, психічних та соціальних функцій особи, яка стала об'єктом впливу травматичного чи хворобливого фактору. Термінологічна база цієї області включає в себе широкий спектр термінів, які визначають методи, підходи, техніки та поняття, пов'язані із здійсненням реабілітаційних заходів.

У рамках дослідження вивчаються теоретичні аспекти формування та вживання реабілітаційної термінології. Вивченням теоретичних аспектів термінології можна досягти ясності та узгодженості у використанні понять, що сприяє ефективній комунікації та підвищенню якості надання реабілітаційних послуг.

Робота визначає та аналізує основні підходи до дослідження термінології реабілітації, враховуючи лінгвістичні та фахові аспекти. Велика увага приділялась значенню німецькомовної термінології у галузі реабілітації, зокрема її впливу на якість спілкування фахівців та пацієнтів, а також на розвиток реабілітаційної науки та практики.

Робота проводить аналіз існуючих джерел для вивчення реабілітаційних термінів, включаючи фахові словники, наукові статті та навчальні матеріали. Класифікація термінів фахової мови реабілітації виокремлює ключові категорії та визначає їх взаємозв'язок, що сприяє систематизації та легшому розумінню термінів.

Другий розділ магістерської роботи присвячений проблемам перекладу реабілітаційних термінів, враховуючи культурні та мовні особливості. Дослідження спрямоване на вивчення словотвірних та частиномовних особливостей фахової лексики, яка використовується у німецькомовній реабілітаційній практиці.

У роботі розглядаються специфічні елементи словотвору, які характеризують формування термінів та спеціалізованих виразів у цій області. Аналіз частиномовних особливостей дозволяє виявити специфічні засоби вираження понять і процесів, пов'язаних із реабілітацією в німецькій мові.

Отримані результати можуть бути корисні для лінгвістів, викладачів німецької мови та фахівців у галузі реабілітації. Розуміння словотвірних та частиномовних аспектів сприяє вдосконаленню фахового мовлення, а також покращенню комунікації між фахівцями та пацієнтами у сфері німецькомовної реабілітації.

Ключові слова: термін, реабілітація, класифікація термінів, фахова мова реабілітації, переклад реабілітаційних термінів, засоби вираження, словотвір, частиномовна структура.